

Kunnskapsdepartementet

Deres ref.: 20/113-1

Innledning

Norsk Lektorlag takker for høringen. Studieforbereende og studiespesialiserende utdanningsprogrammer har fått lite politisk oppmerksomhet de siste tiårene, og utredningen har bidratt til å sette et politisk søkelys på videregående opplæring generelt og de studieforbereende utdanningsprogrammene spesielt. Vi har fulgt utvalgsarbeidet tett, bl.a. gjennom referansegruppen, og har levert innspill underveis, bl.a. et omfattende skriftlig innspill etter delutredningen¹.

Høringsuttalelsen er vedtatt av Lektorlagets sentralstyre, og forankret bredt i vår organisasjon, med bidrag fra fagpolitisk utvalg og våre 17 fagutvalg hvor ulike faglige interesser er representert. Liedutvalgets skisser for nye utdanningsprogram i videregående opplæring er på langt nær tegnet ferdig. Norsk Lektorlag legger til grunn at det videre reformarbeidet må trekke veksler på diskusjoner i lærer- og lektorprofesjonene, eksempelvis om vektig av fag, i valg av strukturer, og i begrensinger i den foreslåtte retten til å fullføre. Norsk Lektorlag representerer over 3000 lektorer som underviser i videregående opplæring. Vi ønsker stor grad av brukermedvirkning, også for lektorene, i utviklingen av nye studieforbereende utdanningsprogram. Norsk Lektorlag har fagutvalg innen en rekke programfag og fellesfag som ønsker å bidra til en god, opplyst og erfaringsbasert dialog videre. Det er viktig at de som underviser i dagens videregående skole, blir hørt. Lektorlaget ser fram til å delta i dette arbeidet.

Norsk Lektorlags hovedpunkter for en god utvikling av videregående opplæring:

1. Skolens viktigste oppgave er å formidle kunnskap og la elevene utvikle ulike ferdigheter. Skolens fag skal bygge på akademiske, profesjonsfaglige og håndverksmessige tradisjoner.
2. Norsk skole skal gi alle elever like muligheter til å realisere potensialet sitt og kunne delta aktivt i samfunnet.
3. Kvalifikasjonsprinsippet for elever er godt, det må følges konsekvent
4. Retten til å fullføre må presiseres og begrenses, og det må stilles konkrete krav til elevrollen
5. Vi må skille tydeligere mellom yrkesfag og studiespesialiserende utdanningsprogram, disse må styrkes og utvikles i tråd med sin egenart.
6. Skal vi få bedre studieforbereede avgangselever og høyere faglig nivå på er innfasing av høyere kompetansekrav for undervisning er en helt nødvendig forutsetning.
7. Vi må stille kvalitetskrav på likt nivå til utdanninger som gir generell studiekompetanse. For dårlig studieforbereidhet forplanter seg som frafall i høyere utdanning.
8. Vi må tydelig skille mellom begrepene grunnskole (obligatorisk) og videregående opplæring (frivillig). Begrepet grunnopplæring må begraves.
9. I utviklingen av nye studieforbereende utdanningsprogrammer må relevansbegrepet tolkes vidt, og også favne skolens dannelsesoppdrag
10. Liedutvalget er ikke tydelige nok på balansen mellom en god fleksibilitet i opplæringstilbudet for eleven versus organisatoriske konsekvenser for de ansatte
11. De organisatoriske og arbeidsmessige konsekvensene av utviklingen av nye utdanningsprogrammer må gjøres tydelige i det videre reformarbeidet

Høringsuttalelsen følger utredningens kapitler, og angir hvilke av Liedutvalgets forslag som omtales sammen.

---

¹ norsklektorlag.no/nyheter/norsk-ektorlags-innspill-til-liedutvalget-om-struktur-og-innhold-i-videregaende-opplaering/

Kapittel 2: Føringer for det videre arbeidet (forslag 1-4)

Kvalifikasjonsprinsippet for elever er godt - det må følges konsekvent

---

Liedutvalgets forslag

1. Dagens rett utvides til en rett til fullføring med studie- eller yrkeskompetanse.
  2. Videregående opplæring skal gjennomgående være basert på kvalifikasjoner, det vil si at den enkelte skal få et tilbud som vedkommende er kvalifisert for. «Kvalifisert for» betyr at den enkelte har et tilstrekkelig grunnlag for å mestre den opplæringen som vedkommende får.
  3. Utformingen av tilbudet må være tilpasset at elevene/lærlingene har ulike forutsetninger. Noen trenger lenger tid, noen trenger kortere tid for å nå det nødvendige kvalifikasjonsnivået.
  4. Voksnes rett til videregående opplæring utvides til å inkludere voksne som trenger re-kvalifisering for å kunne delta i arbeidslivet.
-

- **Norsk Lektorlag mener alle elever må få utbytte av å følge opplæringen i videregående skole. Skal de ha forutsetninger for å få det, må det innføres differensierte inntakskrav og poenggrenser for ulike utdanningsprogram i videregående skole. Norsk Lektorlag ber Kunnskapsdepartementet vurdere dette.**

Norsk Lektorlag er enig i at det er behov for å gjøre endringer i retten til videregående opplæring. Hvis retten ikke tidsbegrenses må den presiseres og begrenses, se våre merknader til kapittel 3. Norsk Lektorlag er samtidig også enige i å tydeliggjøre fylkeskommunenes plikt til å tilrettelegge for at alle skal kunne fullføre videregående opplæring.

Det er en svært tydelig dokumentert sammenheng mellom de faglige forutsetningene du har fra grunnskolen, og muligheten du har til å gjennomføre videregående opplæring. Da er det et klokt prinsipp at du som elev må ha bestått fagene du trenger for å kunne fortsette på neste nivå. Norsk Lektorlag støtter forslaget om at et gjennomgående kvalifikasjonsprinsipp skal legges til grunn: Elevene må ha et tilstrekkelig faglig grunnlag for å nyttiggjøre seg opplæringen. Dette prinsippet kombinert med at elever kan gjennomføre videregående opplæring på mer eller mindre tid enn de normerte tre år mener vi er riktige og viktige byggesteiner i utformingen av en ny struktur.

Det er avgjørende at hver enkelt elev er kvalifisert for tilbudet, både ved oppstarten og underveis i videregående opplæring. Det å ha tilstrekkelig grunnlag for å kunne nyttiggjøre deg opplæringen du får, må være et krav for å få elevplass. Se våre merknader til forslag i kapittel 3 og 4 for nærmere utdyping.

Kapittel 3: Sluttkompetanse, om å være kvalifisert og drøfting av endringer i tilbud og regelverk

Startnivået må opp, om sluttnivået skal opp

Liedutvalgets forslag:

5. Videregående opplæring skal fortsatt være frivillig.
  6. All ungdom med fullført grunnskole skal fortsatt ha rett til videregående opplæring
  7. Det innføres en rett for alle til å fullføre videregående opplæring med studiekompetanse eller full yrkeskompetanse.
  8. Sluttkompetansen bygges opp om to tydelige hovedretninger: studiekompetanse og yrkeskompetanse.
  9. De som avbryter videregående opplæring før de har gjennomført med full sluttkompetanse, har oppnådd delkompetanse.
  10. De med langsiktig mål under vitnemål, fag- eller svennebrev oppnår grunnkompetanse som sluttkompetanse.
  11. Det skal tilbys obligatoriske innføringsfag i norsk, engelsk og matematikk for elever som trenger dette. Språkopplæring i norsk skal være integrert i dette tilbudet.
-

Oppsummert mener Norsk Lektorlag:

- **Videregående opplæring må være frivillig**
- **Alle skal ha retten til å fullføre videregående, enten med studiekompetanse eller med yrkeskompetanse, men retten må presiseres**
- **Elever må gis et medansvar for sin læring ved å delta aktivt i opplæringen. Dette ansvaret må øke med alder og modenhet**
- **Elever som har bestått et fag, skal kunne ta opp igjen faget maksimalt to ganger. Flere forsøk må eventuelt tas som privatist**
- **Elever som har strøket tre ganger i et fag må bytte utdanningsprogram**

Norsk Lektorlag mener videregående opplæring fortsatt skal være frivillig. Samfunnet må gi et sjenerøst opplæringstilbud der alle elever får flere sjanser til å oppnå kompetanse for å delta i samfunns- og yrkesliv. Samtidig tar vi elevene på alvor ved å stille krav hvis du frivillig går videre i utdanningsløpet etter endt obligatorisk grunnskole. Norsk Lektorlag mener det er riktig å fortsatt lovfeste at elever skal delta aktivt i opplæringen. Fordi utdanning er et av våre viktigste velferdsgoder, bør elevene også ha et selvstendig ansvar for å bidra med innsats og arbeid for å utvikle kunnskap og ferdigheter. Dette ansvaret tiltar naturligvis gjennom skoleløpet etter hvert som elevene blir eldre.

Norsk Lektorlag deler Lied-utvalgets vurderinger om at det er viktig både for skolefelleskapet og for et godt læringsmiljø at elevene deltar aktivt i opplæringen. Her er også overordnet del av læreplanverket LK-20 tydelig. Utvalgets forslag om en ubegrenset rett til å fullføre kan imidlertid gi utilsiktede konsekvenser for elevrollen. Hvis skolens plikt til å gi tilpasset opplæring og hjelp til å ta faget på nytt ikke begrenses på en god måte blir det ikke tydelig for deg som elev hvilket ansvar du også har selv, for å gjøre en god innsats. Skoleregler og fraværsregler er viktige strukturer som kommuniserer forventninger til elevene.

Skolesystemet må innrettes slik at vi også tar vare på elevene som faglig eller sosialt faller utenfor. Utvalget skriver at «*det er grunn til å forvente at den enkelte legger ned en betydelig egeninnsats og utnytter læringspotensialet sitt*» (s. 40). Norsk Lektorlag advarer mot å legge dette premisset til grunn for utviklingen av den videregående skole. Elevgruppen i videregående opplæring vil alltid være svært sammensatt, og også i fremtiden bestå av elever som ønsker å jobbe så lite som mulig med fagene, og av elever som av ulike årsaker, også psykiske og årsaker som bunner i familiebakgrunn, ikke klarer å «*utnytte læringspotensialet sitt*».

God begrepsbruk er viktig. Du kan gi elever rett til opplæring, men neppe «rett til å mestre». Utredningens tittel bærer mer preg av idealer enn realiteter. Men vi kan utforme videregående skole slik at elevene får gode sjanser til å utvikle kompetansen de trenger for neste nivå. Samtidig skjer læringen hos hver enkelt elev. Da må innsats og aktiv medvirkning til, om eleven skal klare å *mestre*.

Norsk Lektorlag støtter at alle får rett til å fullføre videregående opplæring, enten med studiekompetanse eller med full yrkeskompetanse. Denne retten må presiseres og begrenses. Vi støtter utvalgets antydninger om at en elev skal kunne ta opp igjen fag som er bestått maksimalt to ganger, og at en elev som har strøket i et fag tre ganger må veiledes til å bytte utdanningsprogram. Slike begrensninger er viktig for å sette konkrete krav og rammer for elevgrupper som av ulike årsaker ikke kan eller vil legge ned arbeidet som trengs for dette nivået i utdanningsløpet.

Kvalifikasjonsprinsippet er nøkkelen for bedre gjennomføring

Norsk Lektorlag støtter et gjennomgående kvalifikasjonsprinsipp i videregående skole: *Elevene trenger et tilstrekkelig faglig grunnlag for å få utbytte av opplæringen.*

Liedutvalget foreslår obligatoriske innføringsfag i norsk, engelsk og matematikk for elever som trenger det. Elever med manglende faglige forutsetninger fra grunnskolen, må ta innføringsfag i disse fagene før de går videre til ordinær opplæring. For elever med andre morsmål og svake norskferdigheter, foreslås det særlig tilpassede tilbud *innenfor* innføringsfagene. Med innføringsfagene skal elevene så raskt som mulig kunne oppnå grunnlaget de trenger for å få utbytte av den videre opplæringen. Språkopplæring i norsk skal være integrert i dette tilbudet (forslag 11).

Norsk Lektorlag mener det er nødvendig å innføre inntakskrav sammen med at elever med svakt faglig grunnlag får mulighet for nødvendig forberedelse for å nå det faglige nivået de trenger for å følge ordinære undervisning. Svake prestasjoner i grunnskolen er den viktigste årsaken til at elever faller fra i videregående skole. Når elever med for svakt faglig grunnlag fra grunnskolen allikevel tilbys plass i videregående opplæring, har de dårligere forutsetninger for å lykkes der. Dette får store personlige konsekvenser. Å «dra» elever gjennom skolesystemet, uten at læringsutbyttet er tilstrekkelig for å starte på neste trinn, er en form for strukturell mobbing som kan få svært alvorlige personlige konsekvenser.

Norsk Lektorlag mener det bør innføres krav om et minimum karaktergrunnlag fra grunnskolen for å kunne komme inn på ulike program i videregående opplæring. Vi mener det er særlig viktig å innføre en poenggrense for opptak til studieforberedende løp. Stoltenberg-utvalgets forslag er godt og har solid støtte i forskning. I 2013 begynte hver sjettede elev på videregående med tre eller lavere i snitt fra grunnskolen. Bare halvparten av dem fullførte. Blant elever med 25 grunnskolepoeng er det kun 2 av 10 som fullfører videregående opplæring innen fem år.

Ambisjonene for fremtidens videregående skole må være å heve det faglige nivået både for studieforberedende, for yrkesfag og for påbygg. Da må vi ta elevene på alvor ved å sørge for at de mestrer basiskunnskap før de går videre til videregående opplæring.

- ***Norsk Lektorlag ber KD utrede inntakskrav for studieforberedende programmer sammen med stortingsmeldingen om videregående opplæring som ventes våren 2021.***

Liedutvalget viser til at karakterbasert krav for inntak ikke er en ønsket retning slik utvalget ser det. Imidlertid kan vi ikke se noen tydelig begrunnelse for dette i utredningene.

Norsk Lektorlag mener det er svært viktig at elever som velger yrkesfag tas på alvor. Vi støtter derfor Stoltenberg-utvalgets forslag om at kommunene får plikt til å vurdere om elever i ungdomsskolen som sannsynlig ikke vil oppnå 30 grunnskolepoeng bør tilbys lærekandidatordningen, og eventuelt gi eleven og fylkeskommunen råd i opptaket til videregående opplæring.

I tillegg til å stille konkrete inntakskrav for ulike utdanningsprogrammer i videregående opplæring, må skolesystemet også gi elever med et svakt faglig grunnlag fra ungdomsskolen muligheter for å forbedre sitt kompetansegrunnlag, enten gjennom et tilpasset studieprogram eller et ekstra forberedelsesår.

Norsk Lektorlag mener Liedutvalget har pekt ut riktig retning med kvalifikasjonsprinsippet, men at de ikke går langt nok. Innføringsfag vil for mange ikke være tilstrekkelig for å tette store kunnskapshull. For elever med et svært lavt kompetansenivå vil det ikke være hensiktsmessig å følge annen ordinær undervisning samtidig som de mottar opplæring i innføringsfagene. De trenger mer tid til kun å forberede seg på nivået i videregående opplæring.

Innføringsmodellen har tydelige svakheter

Hvis innføringsfagsmodellen velges, mener Norsk Lektorlag det er svært viktig å:

- a) vurdere differensierte karaktergrenser for innføringsfag, avhengig av hvilket utdanningsprogram eleven går på.
- b) kvalitetssikre undervisningskompetansen for lærere og lektorer som settes til å undervise innføringsfag. Ansatte må få videreutdanning innen grunnleggende ferdigheter for ungdom
- c) Utvikle nasjonale læreplaner for innføringsfagene som bygger på læreplanene for grunnskolen. Læreplanene må inneholde kriterier for vurdering (for når faget er bestått).

Elever som starter i videregående opplæring uten faglig grunnlag, mangler denne fordi de ikke har fått utbytte av opplæringen kommunen har gitt. Mange fag i grunnskolen undervises dessverre av ufaglærte, eller av lærere som mangler faglig fordypning i det aktuelle undervisningsfaget. Undervisningspersonalet i videregående har gjennomgående høyere utdanning, og mer fordypning i undervisningsfagene. Allikevel gir verken integrert lektorutdanning 8-13 eller fagmaster med PPU nødvendig kompetanse i tilpasset opplæring av grunnleggende ferdigheter. Innføringsfag i videregående opplæring fordrer derfor et videreutdanningstilbud for tilpasset opplæring i grunnleggende ferdigheter til ungdom.

Norsk Lektorlag støtter Lied-utvalgets forslag 24 om at grunnskolekarakterer skal bestemme om elever skal ha innføringsfag, og at faglærer skal vurdere innføringsfaget etter kriterier for bestått/ikke bestått. Slike kriterier må være nasjonale, og det må tilbys opplæring og veiledning knyttet til opplæring i og vurdering av innføringsfagene. Vi støtter utvalget i at det skal være kjent for elevene om og i hvilke fag de skal ha innføringsfag når de avslutter grunnskolen.

Liedutvalgets utredning er ikke tydelig på om en elev kan bestå innføringsfaget midt i en termin, eller bare kan melde overgang mellom terminene. For forutsigbarhet og praktisk gjennomføring anbefaler Norsk Lektorlag at det innføres to terminer, og at elever bare kan flyttes fra innføringsfag til ordinær undervisning etter endt termin. Elever med under 35 grunnskolepoeng vil trolig trenge minst et halvt år med innføringsfag. Om en elev består innføringsfaget før terminen er omme, ser vi det kun som gunstig for eleven at vedkommende fortsetter å få tilpasset opplæringen innenfor innføringsfaget ut terminen. Det er også viktig for elever å tilhøre et læringsfellesskap over tid.

Forslaget om innføringsfag til elever med manglende språkkunnskap i norsk

Utvalget vil innpasse språkopplæring for minoritetsspråklige i tilbudene om innføringsfag. Dette tar ikke inn over seg at elever uten grunnleggende norskkunnskaper ofte mangler forutsetninger for å kunne følge innføringsfag i engelsk og matematikk, samtidig som de får språkopplæring i grunnleggende norsk.

Norsk Lektorlag mener tilbudet til minoritetsspråklige må utvikles og tilbys særskilt, og støtter utvalget i at en slik opplæring må være obligatorisk. Vi mener imidlertid at elevene må kunne dokumentere kompetanse på et B 1-nivå i norsk, slik at de kan følge undervisningen og kommunisere med lærere og medelever, før de kan gå over til ordinære fag/undervisning i videregående opplæring. Dette gjøres allerede i Oslo, og vil være å ta utvalgets kvalifikasjonsprinsipp på alvor. I andre fylker erfarer våre medlemmer at et stort flertall av flerspråklige elever i videregående opplæring bare kan norsk på A1-nivå. Dette reduserer faglærerens mulighet til å kunne gjennomføre god tilpasset opplæring i klasserommet, og elevens mulighet til å få utbytte av opplæringen.

Det er svært viktig at elever med særskilt norskopplæring får rett og plikt til å dokumentere hva de har lært gjennom en standardisert norskprøve. Rambølls utredning for Utdanningsdirektoratet², og Fylkesmennenes tilsyn med elevenes utbytte av opplæringen 2014-2017³ dokumenterer svært ulik praksis i norske kommuner, slik at elevene ikke får samme rett til opplæring. Utredningen anbefaler også å definere begrepet «tilstrekkelige norskerferdigheter» tydeligere i regelverket enn i dag, og påpeker betydningen av at de som gir særskilt norskopplæring har tilstrekkelig og relevant fagkompetanse.

Skal elever med norskerferdigheter under B1-nivå få tilstrekkelig utbytte av opplæringen mener Norsk Lektorlag det er avgjørende at de får et første skoleår i videregående opplæring med hovedvekt på norsk språkopplæring. Slik kan elevene senere *tilegne seg læring i fagene via norsk som språk*. Egne innføringsfagsklasser for elever med lave språkerferdigheter i norsk integrert i tilbudet om innføringsfag i engelsk, matematikk og norsk, slik Liedutvalget skisserer, mener vi ikke vil være et tilstrekkelig tilbud alene for denne elevgruppen.

Omfang av opplæring kan være en god indikator for nyankomne elever som har hatt svært lite tid i den norske skolen. Opplæringslovutvalget mener kommunene må være særlig oppmerksomme på de barna som har kommet til Norge i løpet av ungdomstrinnet uten sammenlignbar grunnskoleopplæring fra hjemlandet. Norsk Lektorlag støtter dette.

Opplæringslovutvalget har foreslått at elever som har avsluttet 10. klasse uten å ha fullført grunnskoleopplæringen, skal ha rett til ett år med tilrettelagt grunnskoleopplæring ved en videregående skole, fram til fylte 24 år⁴, etter reglene om opplæring særlig organisert for voksne. Tilbudet vil da bestå av norsk, engelsk, matematikk, naturfag, samfunnsfag og KRLE. Opplæringslovutvalget skriver at de ikke har vurdert om et slikt tilbud bør ha en felles ramme, for eksempel fag- og timefordeling, eller om det bør være rom for lokal tilpasning. De vil lovfeste at kommunen får oppfølgingsplikt når elever har stort fravær, for å sørge for at barn i størst mulig grad får den grunnskoleopplæringen de har rett og plikt til å delta i. Norsk Lektorlag støtter forslaget om en slik oppfølgingsplikt, men mener en slik tilrettelagt grunnskoleopplæring må ha nasjonale læreplaner, med tilhørende fag- og timefordeling.

Samtidig kan enkelte elever ved avsluttet ungdomsskole ha moderat med fravær og allikevel ikke ha kunnskaps- og ferdighetsnivået læreplanverket legger opp til. Andelen elever som mangler

---

² Rambøll 2016:13: Evaluering av særskilt språkopplæring og innføringstilbud

udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/evaluering-av-sarskilt-sprakopplaring-2016.pdf

³ Særskilt norskopplæring var ett av temaene i det felles nasjonale tilsynet fylkesmennene gjennomførte 2014-2017 om elevenes utbytte av opplæringen. Se bl.a. oppsummering fra 2015:

udir.no/globalassets/filer/regelverk/tilsyn/fylkesmenn-og-tilsyn.pdf

⁴ Forslaget er omhandlet i kapittel 24.4.3 i opplæringslovutvalgets utredning.

grunnskolepoeng ved utgangen av 10. klasse, har vært økende de siste årene. Det har vært en økning både i elevgruppen som har innvandret til Norge, og blant de øvrige elevene⁵. For disse elevene vil *mer tid med samme type opplæring* ikke være hensiktsmessig. Det holder ikke som kvalitetsindikator å sette opp at eleven fullfører grunnskolen kun om eleven har vært nok til stede (i antall timer), slik Opplæringslovutvalget foreslår. Om elevene ikke har et nivå på sin kompetanse, kunnskap og ferdigheter for å kunne tilegne seg mer kompetanse i videregående opplæring, har de uansett ikke de nødvendige forutsetningene for å kunne gå videre i sin utdanning. På dette grunnlaget mener Norsk Lektorlag at Liedutvalgets kvalifikasjonsprinsipp er mer hensiktsmessig enn opplæringslovutvalgets minstetilnærming hvor antall timer grunnskoleopplæring anses å være tilstrekkelig.

Innføringsfagsmodellen fordrer også at reformen finansieres tilstrekkelig, slik at fylkeskommunene ikke «fyller opp» hver enkelt klasse til randen, slik at faglærer kan ta imot elever som består innføringsfag i løpet av året, og slik at faglærer får en reell mulighet til å tilby alle elever tilpasset opplæring.

Utvalget foreslår at deler av innføringsfagene programrettes, med begrunnelse i at en tror dette vil gi elever med svakt kunnskaps- og ferdighetsgrunnlag bedre motivasjon og mestring. NL vil advare mot dette. Elever med så lave grunnskolepoeng som det her vil være snakk om, trenger en felles og samme kunnskaps- og kompetansebase før de går videre over i ordinære undervisning.

Oppsummert mener Norsk Lektorlag:

- **Liedutvalgets kvalifikasjonsprinsipp peker i riktig retning, men går ikke langt nok.**
- **Innføringsfag vil for mange ikke være tilstrekkelig for å tette store kunnskapshull. Elever med et svært lavt kompetansenivå vil antakelig ikke ha utbytte av å følge annen ordinær undervisning mens de tar innføringsfagene, og de trenger mer tid til å forberede seg på nivået i videregående opplæring.**
- **Norsk Lektorlag støtter opplæringslovutvalgets forslag om rett til ett ekstra tilrettelagt år med grunnskoleopplæring på videregående skole for bestemte elevgrupper: Elever med mye sykefravær i grunnskolen; elever med svært store kunnskapshull, og nyankomne elever med manglende språkkunnskap i norsk.**
- **Innføringsfag-modellen vil, om den innføres, kreve at undervisningspersonalet i videregående opplæring får etter- og videreutdanning i å undervise grunnleggende ferdigheter på grunnskolenivå.**
- **Innføringsfagene bør ikke programrettes mot de spesifikke utdanningsprogrammene, men heller tilpasses til yrkesfag eller studiespesialisering.**
- **Norsk Lektorlag støtter forslag 5 og 7-10.**

Liedutvalgets forslag:

12. Strukturen innrettes etter kvalifikasjoner basert på at elevene og lærlingene går i ulik takt; herunder må den enkelte ha bestått de fagene som kvalifiserer for neste nivå.

13. De som ikke består fag, har rett til ny opplæring i faget. Det gjelder også etter avsluttet opplæring etter den normerte tiden på 3 år.

---

⁵ NOU 2019:25 s 34.

➤ **Norsk Lektorlag støtter forslag 12-13.**

Kvalifikasjonsprinsippet må ligge til grunn for utvikling av fremtidens videregående opplæring

Norsk Lektorlag er svært positive til Lied-utvalgets gjennomgående kvalifikasjonsprinsipp. Vi gjør elevene en bjørnetjeneste ved å late som om alle har grunnlag for å ta til seg undervisning på det nivået videregående opplæring bør ligge på. Skolen bør så langt som mulig tilrettelegge for at elever kvalifiserer seg på høyest mulige nivå. Uansett hvilke tiltak som innføres for å bedre gjennomføringen i videregående opplæring, vil kvalifikasjonsprinsippet være det viktigste sikringsverktøyet for at elever er reelt sett rustet til å ta til seg læring på det nivået de er på.

Vi har tidligere i uttalelsen begrunnet hvorfor vi mener forslaget om innføringsfag fører med seg en rekke utfordringer, slik det skisseres i utredningen. Norsk Lektorlag vurderer ulike inntaksgrenser for ulike studieprogram som en bedre løsning for å følge Lied-utvalgets kvalifikasjonsprinsipp i praksis. Slik Liedutvalget selv skriver i kunnskapsgrunlaget⁶, skiller Norge seg i dag ut fra flere andre land ved at det ikke stilles krav til inntak ved videregående opplæring.

---

⁶ NOU 2018:15 side 124, sammenligning mellom land i punkt 6.7 side115.

Kapittel 4 Fagene og organiseringen av opplæringen

Fag som både danner og utdanner borgere, studenter og yrkesutøvere

---

Liedutvalgets forslag:

14. Fellesfagene gjennomgås med tanke på enda sterkere relevans for sluttkompetansen i de to løpene.

15. Noen av fellesfagene blir delvis programrettet.

16. Fag- og timefordelingen gjennomgås med tanke på ny fordeling av timer til fellesfag og programfag, slik at elevene får økt mulighet for fordypning

17. Læreplanene i fellesfag utformes som egne læreplaner i videregående opplæring.

18. At det begrepsmessig skilles tydelig mellom grunnskolen og videregående opplæring, og at begrepet grunnopplæring utgår.

Oppsummert mener Norsk Lektorlag:

- **Fellesfagene bør gjennomgås med tanke på relevans for sluttkompetanse for to distinkte løp. Dannelse bør inkluderes i relevansbegrepet.**
- **Vi vil advare mot for stor programretting av fellesfagene**
- **Vi støtter at fag- og timefordeling gjennomgås for en ny fordeling av timer til fellesfag og programfag**
- **Læreplaner for videregående opplæring bør utformes særskilt**
- **Begrepene grunnskole og videregående opplæring bør erstatte dagens «grunnopplæring».**

Når fellesfagene gjennomgås må relevans tolkes vidt, slik at elevene får felles, allmenndannende referanserammer i form av kunnskap og ferdigheter. Allmenndannelse bør inkluderes i sluttkompetanse-begrepet. Norsk Lektorlag støtter utvalget i at videregående opplæring «skal ivareta et dannelses- og utdanningsperspektiv i alle fagene og på ulike arenaer» (s 53).

Vi støtter at det i gjennomgangen av fellesfagene også vurderes om elever på de ulike yrkesfaglige utdanningsprogrammene bør ha fag som historie og religion og etikk, eller at dette i det minste skal være fag elever som tar en yrkesfaglig utdanning kan velge å ta. Elevene skal utvikle verdier, holdninger, kulturkunnskap og demokratiforståelse. Å bli dannet for et liv som medborger er minst like viktig som hva du på kort sikt «kan få bruk for» direkte som tømmer eller frisør. Også elever som har valgt yrkesfag kan ha interesse for bredere emner og være motivert for læring i de klassiske dannelsesfagene.

Norsk Lektorlag deler bekymringen for at det å avslutte obligatorisk engelskopplæring på Vg1 på studiespesialiserende program ikke er forenelig med kravene til engelsk-kompetanse som stilles i høyere utdanning. Ved å øke timetallet på studiespesialiserende program til timetallet som tilbys i dag i de andre studieforbereidende utdanningsprogrammene, kan en få til mer engelskopplæring innenfor rammene. Vi vil samtidig advare mot å øke omfanget av engelsk på bekostning av annen språkopplæring som norsk og fremmedspråk.

Vi mener mindre andel fellesfag på Vg1 kan være fornuftig. Da kan elever på alle studieforbereidende programmer velge fordypning eller retning i form av et programfag tidlig. Dette kan øke motivasjonen til elever på studiespesialiserende programmer som i dag klager over at Vg1 blir for lik ungdomsskolen i både fag og nivå.

Med fagfornyelsen skal elevene i større grad kunne konsentrere seg om et tema eller emne over tid for å lære noe skikkelig – slik at det de har lært kan brukes i andre sammenhenger. Innen hvert fag foregår det nå diskusjoner om hvor mye tid elevene trenger for å oppnå modning i faget. Det diskuteres også om det er mulig å få til mer dybdelæring hvis fag med få timer legges til bare én termin. For mange elever kan det være bra å konsentrere seg om færre fag samtidig, for andre kan et halvt år bli knapp tid til å forstå større sammenhenger i og mellom fag.

Liedutvalget mener særlig engelsk, norsk og matematikk er aktuelle for programretting, og vil ha færre felles kompetansemål på tvers av utdanningsprogrammene enn det LK-20 legger opp til. Programretting defineres som å koble fellesfagene mye tettere til de programfagene, emnene, arbeidsmåtene og kompetansekravene som ligger i sluttkompetansen. Det kan samtidig argumenteres for at nettopp fagene engelsk, norsk og matematikk, som har særlig ansvar for flere av de grunnleggende ferdighetene, ikke bør programrettes for mye, nettopp fordi arbeidet med de grunnleggende ferdighetene bør anlegges bredt. I tillegg kan de grunnleggende ferdighetene i disse fagene ses som nødvendige, men ikke tilstrekkelige, betingelser for felles allmenndannelse. Derfor vil vi advare mot at en eventuell programretting av disse fagene blir for omfattende.

Liedutvalget vil skille begrepsmessig mellom den obligatoriske grunnskolen og videregående opplæring (forslag 18). Norsk Lektorlag mener dette er et særdeles viktig begrepsmessig skille. Begrepet grunnopplæringen skjuler de mange forskjellene som finnes mellom grunnskole og videregående opplæring. Den offentlige diskusjonen om fraværsregler for ungdomsskolen illustrerer for eksempel at mange ikke forstår at grunnskolen er obligatorisk, mens videregående skole er frivillig for elevene. Det er en konstruert motsetning i deler av norsk utdanningspolitikk at en tilsynelatende ikke kan snakke om særegenheter ved ulike skoleslag, og samtidig kunne sørge for at utdanningsløpene til barn og unge henger godt sammen. Å ha et godt og helhetlig blikk for hele opplæringen må ikke nødvendigvis innebære at alt av strukturer og prosesser må være like. Dette har etter vår mening vært en betydelig svakhet ved den pågående fagfornyelsen. I forlengelsen av dette støtter Norsk Lektorlag forslaget om egne læreplaner for videregående opplæring (forslag 17). Det er behov for å se videregående som et eget utdanningsnivå, med egen læreplanstruktur og definerte sluttkompetanser. Vi mener som Liedutvalget at det bør være egne beskrivelser på videregående utdanningsnivå for sentrale elementer i læreplanverket som for eksempel grunnleggende ferdigheter, verdier, fagene støtter opp under, relevans av faget, kjerneelementer etc, i tillegg til kompetansemålene.

Liedutvalgets forslag:

19. Skoleåret deles inn i terminer.

20. Elevene får opplæring i et mindre antall fag i hver termin.

21. Fag som i dag strekker seg over mer enn ett år, deles inn i mindre enheter med sluttvurdering.

22. Opplæringsloven § 8-2 endres for videregående opplæring, slik at elever som får opplæring i innføringsfag, kan få opplæring i egne grupper tilpasset deres mestringsnivå og det tempoet de trenger.

23. En nærmere utredning av en nasjonal eller regional organisering av nettbasert opplæring.

24. Grunnskolekarakterer er bestemmende for om elever skal ha innføringsfag. Innføringsfaget skal vurderes av faglæreren etter kriterier for bestått / ikke bestått.

- **Norsk Lektorlag støtter forslag 19 om at skoleåret deles inn i terminer. Vi tror to terminer kan være hensiktsmessig.**
- **Vi støtter forslag 20 og 21. I utformingen av de ulike utdanningsprogrammene bør det avveies nøye hvilke fag som bør tilbys som helårsfag, og hvilke som kan legges til en termin.**
- **Vi støtter forslag 23 om en utredning av en nasjonal eller regional organisering**

av nettbasert opplæring.**➤ Om innføringsfag innføres, støtter vi forslag 22 og 24.**

De fleste fagene avsluttes etter ett år, og det har mange fordeler. Norsk og historie går nå over flere år. Historiefaget kan vurderes lagt til ett år, mens norskfagets kompleksitet og krav til faglig modning krever et flerårig løp. Man kan likevel vurdere å dele det opp i tre enheter (slik vi foreslår på s.16). For norskfaget bør en vurdere å avslutte sidemål etter VG2, som foreslått av arbeidsgruppen om organisering av skoleåret⁷.

Vi mener skoleåret bør bestå av to terminer, det gir elevene tid til faglig modning. Å dele skoleåret opp i tre terminer kan gi u hensiktsmessig korte undervisningsperioder for elever og lærere, og vil i tillegg skape uforholdsmessig mye ekstra administrasjon. Norsk Lektorlag mener det er fornuftig ut fra et læringsperspektiv å fortsette med å dele skoleåret inn i to terminer. To terminer er også mer praktisk gjennomførbart. Det vil gi elever mulighet til å avslutte et fag ved å kunne få standpunktkarakterer og eksamener to ganger årlig.

I utformingen av de ulike utdanningsprogrammene bør det avveies nøye hvilke fag (med hvilket minstetimetall) som bør tilbys som helårsfag, og hvilke som kan legges til en termin. To terminer er ikke bare hensiktsmessig for store, gjennomgående fag, men også for fag med få timer som geografi og samfunnskunnskap, som i en slik modell kan tas over en termin, med avsluttende karakter. For enkelte elever kan det være mer oppnåelig å nå ønsket kompetansenivå dersom fag med få timer, slik som geografi og samfunnskunnskap, gis over et halvår og med flere timer per uke, enn om en smører få timer tynt ut over et helt år.

Vi deler videre utvalgets oppfatning om at fag som omhandler noen av de samme temaene, så langt det lar seg gjøre, bør legges til samme termin, slik at elever lettere kan forstå sammenhenger og ulikheter mellom fag. Vi er også enig med utvalget om at termininndeling og timestruktur må fastsettes nasjonalt, for mest mulig forutsigbarhet og likebehandling for elevene.

Videregående skole må utvikle både tilbudsstruktur og organisering av skolehverdagen slik at man kan møte samfunnets krav til kompetanse uten at det får store negative konsekvenser for skolens ansatte. Liedutvalgets behandling i liten grad konsekvensene av de ulike organiseringsforslagene vil ha for undervisningspersonalet og deres arbeidsbetingelser.

En fagstruktur der fag med få timer bare tilbys enkelte terminer, kan føre til økt bruk av deltidsstillinger og midlertidige stillinger som utilsiktet konsekvens. Vi kan se for oss at lektorer og lærere i disse fagene må undervise ved 2-3 ulike videregående skoler for å få bygd opp en hel stilling. Dette kan bidra til å utvikle en ukultur med stor grad av midlertidighet i skolesektoren.

NL mener utvalgets samlede forslag kan føre til at flere faglærere risikerer å få en svært ujevn arbeidsbyrde gjennom året, om ikke skoleledelsen organiserer dette svært klokt. I den videre utformingen av en ny modell for videregående opplæring bør vi også spørre oss om hva som kan være den rette *balansen mellom fleksibilitet i opplæringstilbudet for eleven og en trygg og god arbeidsplass for lektorene og lærerne*.

For merknader til forslag 22 og 24, viser vi til våre samlede kommentarer til forslag tilknyttet innføringsfag tidligere i uttalelsen (side 5).

---

⁷ <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2017/rapport---organisering-skolearet.pdf>

Vurderingssystemet og eksamensordningen må styrkes ytterligere - ikke svekkes

---

Liedutvalgets forslag:

25. Kravet til halvårsvurdering med karakter må revurderes. Gjennomgangen av dagens praksis for undervisvurdering med og uten karakter bør også inkludere dagens fortolkning av regelverket.
  26. Fagene avsluttes med sluttvurdering etter endt opplæringsperiode. Sluttvurderingen skjer til flere tider av året avhengig av når i året opplæringen er ferdig.
  27. Sluttvurderingen innebærer en vurderingsform som sikrer modning i faget.
  28. Vurderingsformen skal være i tråd med kompetansebegrepet i LK20 og LK20S og være tilpasset faget.
  29. Trekkordningen avvikles. Det bestemmes et gitt antall fastsatte eksamener. Det skal være kjent for elevene når de begynner med opplæringen i faget, om faget er eksamensfag, og hvilken eksamensform som gjelder.
-

Oppsummert mener Norsk Lektorlag:

- **Vurderingssystemet bør styrkes ved at eksamensordningene tilpasses faget og ikke omvendt.**
- **Forslag 25 om å revurdere kravet til halvårsvurdering støttes slik: Innføres to terminer, bør krav til halvårsvurdering med karakter omgjøres til en vurdering midt i terminen for fag som fullføres i løpet av en termin.**
- **Forslag 26 om sluttvurdering etter endt opplæringsperiode støttes.**
- **Forslag 27 om at «Sluttvurderingen innebærer en vurderingsform som sikrer modning i faget» er svært uheldig formulert. Vi advarer mot eventuell innføring av mappevurdering og sammensatte eller flerfaglige eksamener som del av sluttvurderingen.**
- **At vurderingsformen skal tilpasses faget, og være i tråd med kompetansebegrepet i fagfornyelsen. Vi støtter forslag 28.**
- **Trekkordningen må beholdes. Vi støtter ikke forslag 29.**

Innføres to terminer, bør krav til halvårsvurdering med karakter omgjøres til en vurdering midt i terminen for fag som kan fullføres i løpet av en termin. Karakterer veileder elevene om faglig nivå og progresjon og hører med i en god undervisvurdering, sammen med en mer beskrivende tilbakemelding elevene kan nyttiggjøre seg, der den enkelte lærer finner det formålstjenlig. Det kan imidlertid være ulemper ved forslaget om å dele skoleåret inn i flere terminer om det skal innebære hyppigere prøvesituasjoner.

Norsk Lektorlags deler ikke utvalgets problembeskrivelse om for stort vurderingstrykk i den videregående skolen. Liedutvalget «erfarer at massivt fokus på vurderinger og prøvepress utfordrer det nødvendige rommet for læring i hverdagen» (s 70). Samtidig påpekes det av samtlige offentlige utredninger som omhandler videregående opplæring de seneste årene at det finnes lite forskningsbasert kunnskap om videregående skole, og særlig lite om studieforbereprogrammer. I en slik kontekst bør det utvises særskilt aktsomhet, og en bør være forsiktig med å generalisere ut fra et for tynt grunnlag.

Norsk Lektorlag mener utvalgets forslag 27, om at «sluttvurderingen innebærer en vurderingsform som sikrer modning i faget» er problematisk. Sluttvurdering inneholder både eksamen og standpunkt. Hva betyr det at den «skal innebære en vurderingsform som sikrer modning»? Skal det settes som delmål at elever skal lære noe av eksamen? Skal standpunkt settes på annen måte enn i dag? Forslaget er svært utydelig.

Vi advarer mot å tolke dette som at en form for mappevurdering kan erstatte eksamen.

Mappevurdering kan inngå i underveisvurderingen der faglæreren finner det egnet, men kan ikke erstatte eksamen som objektiv kompetansesikring i skolen. Utvalget antyder imidlertid nettopp dette, når de skriver «*det bør utvikles nye eksamensformer som alternativ til tradisjonelle skriftlige eksamener. Sluttvurderingen kan for eksempel bety ulike former for tverrfaglige oppgaver eller eksamen, mappeeksamen og/eller bruk av ulike digitale løsninger og hjelpemidler*» (s 71).

Det kommer frem av våre spørreundersøkelser at Lektorlagets medlemmer ikke ønsker en slik utvikling. 7 av 10 lektorer i videregående skole mener mappevurdering ikke bør erstatte eksamen som testform i skolen. Videre mener 4 av 10 at mappevurdering ikke er en egnet testform etter fagfornyelsen, 24 % er helt eller delvis enig i at mappevurdering er en egnet testform etter fagfornyelsen, og i overkant av 3 av 10 lektorer stiller seg nøytrale.

Vi mener trekkordningen må bestå. Vi viser til høringsuttalelse⁸ gitt 17.april 2020:

Norsk Lektorlag mener eksamens- og vurderingssystemene i norsk skole må være pålitelige og sikre at elevene vurderes på likt grunnlag, og at hver elev blir vurdert ut fra sin faktiske kunnskap i faget. Norsk Lektorlags prinsipielle utgangspunkt er at alle fag i skolen er like viktige. Det kan dermed argumenteres for at alle fag i prinsippet bør være eksamensfag.

Å gjennomføre eksamen for hver elev i alle fag er verken økonomisk eller praktisk gjennomførbart, gitt dagens rammer. Den offentlige diskusjonen knyttet til trekkordningen handler ofte om opplevd urettferdighet, da elever kan være mer eller mindre heldige med hvilke fag de trekkes ut i til eksamen. Det kan gi utslag for videre søkning i utdanningssystemet.

Lektorlagets sentralstyre mener at dagens trekkordning bør beholdes, men at en bør vurdere å gjøre noe med vektingen av karakterene på vitnemålet. Elever i videregående opplæring har valgt programfag selv, og har dermed innflytelse over hvilke eksamener de kan bli trukket ut i, for programfagene. Vi vil fraråde å la elevene velge eksamensfag selv, og viser her til innvendingene som fremgår av høringsnotatet, om at dette i seg selv kan skape negativt stress, og være praktisk og økonomisk uhåndterlig. I tillegg kan det oppstå en usunn konkurranse mellom fagene i skolen om å ha de mest «elevvennlige» eksamenene. Samtidig vil elever trolig velge fag de anser som enkle å få gode karakterer i, eksempelvis vil flere elever trolig velge muntlig eksamen i friluftsliv versus historie på Vg3. Å kunne velge eksamensfag selv vil trolig gi en uheldig «spill over-effekt» på elevenes motivasjon.

Utvalget fremstiller det som et argument mot trekkordning at den «*gjør det utfordrende for skolene å sikre at elevene får den opplæringen de har krav på i alle fag, når planleggingen av skoleåret skjer mange måneder før ressursbehovet er kjent.*» (s 66) Utvalget utelater imidlertid det faktum at elevenes rett til opplæring angis i et minstetimetall, og at skoleeiere står fritt til å gi opplæring utover minstetimetallet.

Utvalget mener at elevene skal være kjent med hvilke fag de skal prøves i, og på hvilken måte dette skal gjøres, når de starter med faget. En slik tilnærming vil i praksis føre til at elever prioriterer å legge ned arbeid i eksamensfag de vet de kommer opp i, på bekostning av fag uten eksamen (i samme termin eller år). Norsk Lektorlag mener det er dårlig ressursbruk å utrede om elevene skal kunne gis mulighet til å velge eksamensfag. Elevene i videregående opplæring har allerede stor påvirkning på hvilke fag de kan komme opp i til eksamen, ved at de har valgt både utdanningsprogram og programfag/fordypningsfag.

Norsk Lektorlag støtter vurderingen om at eksamensformene skal være tilpasset det enkelte fag, men vi vil advare mot å utvikle eksamener med kombinasjoner av fag. En eksamen for flere fag ser ikke ut til å være godt **faglig begrunnet**. Den vil utfordre måleinstrumentene som benyttes til valid og reliabel

---

⁸<https://www.norsklektorlag.no/nl-horingsuttalelse-forslag-til-endringer-i-bestemmelser-om-vurdering-17-04-2020/>

vurdering av kompetanse, og vil gi en betydelig økt tidsbruk for lærerne. Vi kan heller ikke se hvilke fag skolens fagmiljøer vil oppfatte dette som «hensiktsmessig» for, og spesielt ikke i de studieforbereidende utdanningsprogrammene.

Vi mener den den utstrakte praksisen med tilleggskrav til generell studiekompetanse for opptak til studier er uheldig. Kvalitetssikring av eksamen, framfor ensidig vekt på formativ vurdering i skolen, mener vi vil bidra positivt i arbeidet for å unngå at for mange studier innfører mer tilleggskrav. Det er svært viktig både for elevene og for samfunnet at elevenes kunnskap kan måles så nøytralt, reliabelt og valid som mulig – på lik linje for hele landet.

Liedutvalgets forslag:

30. Elevenes programfag skal få økt betydning i vektingen mellom fagene på vitnemålet.

31. Elever som får delkompetanse, får utstedt delkompetansebevis.

32. Elever som går planlagt løp mot grunnkompetanse, får utstedt kompetansebevis. Det bør utarbeides et kompetansebevis som synliggjør kompetansen i fag som ikke vurderes med karakter.

➤ **Norsk Lektorlag støtter forslag 30 - 32.**

Merknader til kapittel 5 Det studieforberedende utdanningsløpet

Nye studieforberedende utdanningsløp må utvikles – vi bidrar gjerne

---

Liedutvalgets forslag:

33. Ordningen med generell studiekompetanse består.

34. Det opprettes nye utdanningsprogrammer i det studieforberedende utdanningsløpet.

35. Deler av fellesfagene engelsk, norsk og matematikk programrettes på Vg2 og Vg3.

Oppsummert mener Norsk Lektorlag:

- **Ordningen med generell studiekompetanse må bestå og styrkes. Forslag 33 støttes.**
- **Det bør opprettes nye utdanningsprogrammer i studieforberedende utdanningsløp. Forslag 34 støttes.**
- **Norsk Lektorlag er skeptiske til en for sterk programretting av fellesfagene engelsk, norsk og matematikk på Vg2 og Vg3.**

Vi mener ordningen med generell studiekompetanse må bestå, og at generell studiekompetanse primært skal oppnås gjennom de studieforberedende utdanningsprogrammene og påbygging til studiekompetanse. Parallelt med utvikling av nye utdanningsprogrammer i det studieforberedende utdanningsløpet, bør samtidig oppbygging og innhold i påbygg revurderes, se våre merknader til forslag fra kapittel 7. Vi vet at studenter som kommer til høyere utdanning via påbygg, 23/5-regelen eller Y-veien, lykkes dårligere i høyere utdanning.

Det er bred enighet om at kvaliteten på elevers studieforberedthet etter endt videregående opplæring må styrkes. Norsk Lektorlag mener elever på studiespesialiserende og andre studieforberedende programmer må forberedes bedre til videre studier. For å kunne nå mål om økt kvalitet i opplæringen og høyere læringsutbytte for elevene, må rammevilkår som finansiering fra skoleeieren, kvalifiserte lærere, elevenes faglige nivå ved programstart og kontakten med akademia bedres, i tillegg til at det utvikles nye studieforberedende utdanningsprogrammer.

I det videre utviklingsarbeidet må en søke å utvikle studieforberedende utdanningsprogrammer som gir en god balanse mellom elevens interesser og samfunnets behov for kvalitetssikring av et minstenivå av kompetanse for å kunne starte høyere utdanning. Lykkes vi i å heve nivået på generell studiekompetanse, bør færre studier i fremtiden stille spesifikke tilleggskrav for inntak. Det er et stort sosialt mobilitetsproblem i dag at det er vanskelig å orientere seg i en uoversiktlig og mangefasettert inntaksstruktur.

Norsk Lektorlag mener det var riktig av Liedutvalget å ikke følge opp ideen om et eget studieforberedende fag. Allmenndannelsen og felles referanserammer oppnås best når elevene arbeider i en rekke ulike fag. Forskning om studieforberedthet tyder på at elever i dagens videregående opplæring dessverre gjennomgående har for dårlige forutsetninger når de er ferdige med studieforberedende. Elevene har lite trening i å reflektere, argumentere, begrunne og være saklige når de skriver. De er svake på algebra og ligninger, forstår ikke helheten i matematikk, og har veldig svake ferdigheter i andre fremmedspråk. De må også lære å bruke digitale kilder bedre, og tilgangen til nett og de mulighetene det gir for plagiering og ukritisk kildebruk, er en stor utfordring⁹.

«Kunnskap er kjerneelementet i all kompetanse. I et kunnskapsintensivt og spesialisert arbeidsliv øker behovet for solide praktiske og teoretiske fagkunnskaper som kan anvendes på flere ulike

---

⁹ NIFU 2015:28, kapittel 7.2.

måter. Dette gjør det viktigere enn før å bygge skolefagene på oppdatert kunnskap. I et samfunn med rask endringstakt trenger arbeidslivet mer kompetanse, kreativitet og omstillingsevne. Solide fagkunnskaper er en forutsetning for alt dette.

Kunnskap er grunnleggende for både utdanning og dannelse. Dannelsesoppdraget – å la elevene utvikle seg som individer og samfunnsborgere – må være integrert i skolens arbeid med elevenes faglige utvikling. Kunnskap er nødvendig for å sette elevene i stand til kritisk refleksjon og å gjenkjenne ufaglige og uvitenskapelige påstander.»

Disse prinsippene er fastsatt i Norsk Lektorlags utdanningspolitiske program. Vi mener de er et godt utgangspunkt for utviklingen av de nye utdanningsprogrammene.

Liedutvalgets forslag:

36. Timetallet i norsk reduseres noe.

37. Det opprettes et norsk programfag.

38. Norsk deles inn i 3 enheter med sluttvurdering.

39. Timetallet i engelsk økes.

Oppsummert mener Norsk Lektorlag:

- **Timetallet i fellesfaget norsk kan reduseres noe, om en samtidig oppretter et programfag i norsk. Forslag 36 støttes betinget.**
- **Vi mener prinsippet om at ingen fag bør gå over mer enn ett år er fornuftig, og støtter derfor at norskfaget deles inn i tre enheter med sluttvurdering for hvert år. Forslag 38 støttes.**
- **En styrking av studiekompetansen må også innebærer økte ferdigheter i engelsk. Vi støtter forslag 39 om å øke totaltimetallet i engelsk fellesfag.**

Vi er skeptiske til en for sterk programretting på studiespesialiserende utdanningsprogrammer, og mener forslaget ikke hensyntar grunnleggende elementer i fagene og fagenes allmenndannende funksjon. Se også merknader til dette på side 10 i uttalelsen.

Norsk Lektorlag er forberedt på å støtte arbeidet med stortingsmeldingen om videregående opplæring, og kan også bidra til å konkretisere om, og eventuelt hvor mye, norsk som fellesfag kan reduseres. Vårt fagutvalg for norsk bistår også gjerne i utformingen av et eget programfag i norsk. Norsk som fellesfag har, foruten en viktig allmenndannende funksjon, også et stort ansvar for å bidra til akademisk lesing og skriving, samt kritisk tenkning. Vi vil derfor advare mot en forhastet beslutning om å redusere norsk som fellesfag.

Norsk Lektorlags *fagutvalg for norsk* bemerker at *noe* av læreplanen fra norsk fellesfag kan overføres til et programfag, eksempelvis selvvalgt fordypning. Fagutvalget mener det er fint om elever som vil studere nordisk i høyere utdanning i fremtiden kan velge litterær eller språklig fordypning på høyeste nivå i videregående opplæring.

Norsk Lektorlags *fagutvalg for engelsk* ser for seg at dersom engelsk blir obligatorisk på Vg2/3, vil engelsk som programfag opphøre. Ulempen ved en slik løsning kan være at elever som er genuint interesserte i engelskfaget ikke vil kunne fordype seg i engelsk på samme nivå som nå. Dette kan igjen få negative konsekvenser for rekruttering til valg av engelsk som studiefag i høyere utdanning. Samtidig er engelsk et viktig språk i høyere utdanning generelt, og ikke bare for filologer. Språk er på mange måter ferskvare. Det går for lang tid mellom Vg1 der engelsk avsluttes til eleven faktisk får bruk

for engelsk i høyere utdanning. På denne bakgrunnen ser vi for oss en moderat økning av engelskfaget, eksempelvis med tre timer på Vg2.

Det er i dag svak søkning til engelsk programfag. Mange videregående skoler har sluttet å tilby det. Strategisk bevisste elever vet at dette ene faget kan gi fire karakterer på vitnemålet – og at det finnes enklere veier til studiekompetanse. I en slik kontekst kan det kanskje virke fornuftig å avvikle engelsk programfag, i alle fall på Vg2, men vi vil advare mot å legge ned programfag uten en tilstrekkelig utredning.

Liedutvalgets forslag:

40. Timetallet i fremmedspråk reduseres.

41. Kravet om at elever som ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen, må ha opplæring i faget over 3 år i videregående opplæring, fjernes.

➤ Norsk Lektorlag støtter ikke forslag 40 og 41

Norsk Lektorlag ønsker ikke at timetallet i fremmedspråk skal reduseres for de studieforbereende utdanningsprogrammene. Vi er også skeptiske til forslaget om å redusere timetallet i fremmedspråk og til å fjerne kravet om fremmedspråkopplæring i tre år for elever som ikke tok fremmedspråk på ungdomstrinnet. Et alternativ kan være å kreve at elever som ønsker opptak til et av de nye studiespesialiserende programmene som innehar fremmedspråk, også må ha tatt fremmedspråk på ungdomstrinnet.

Norsk Lektorlags fagutvalg for fremmedspråk viser til at en ved å redusere timetallet i fremmedspråk går imot offentlige uttalelser om å arbeide for økt internasjonalisering både i den videregående skolen og i høyere utdanning. Vi må se utdanning og språklæring i et langtidsperspektiv. Språk er et viktig redskap for tanke og for kommunikasjon hele livet. I EU lærte 59,7% av elevene på ungdomstrinnet to eller flere fremmedspråk¹⁰ i 2014. Norge har siden 2005 vært på bunn i fremmedspråkopplæring, og er det landet i Europa, sammen med Polen, som gir minst undervisningstid på ungdomstrinnet til fremmedspråkopplæring. Dette bør ikke Norge som kunnskapsnasjon være bekjent av.

Norge er et multikulturelt samfunn. Flerspråklighet er en realitet i dagens Norge, og det å være en fullverdig medborger innebærer i dag å ha ferdigheter i språk og kunnskap om flere kulturer. Demokrati og medborgerskap fra overordnet del av læreplanen betyr i faget Fremmedspråk at elevene skal lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenigheter. Dette skal åpne for flere måter å tolke verden på, bidra til å skape nysgjerrighet og engasjement og medvirke til å forebygge fordommer. I en globalisert verden kommer et godt grunnlag i flere fremmedspråk og det å ha en større forståelse for andre enn seg selv, til å bli stadig viktigere. Forslaget med å kutte timetallet truer mulighetene elevene har i fremtiden. Vi må ikke redusere faget til å bli et enkelt «språkkurs».

Å mestre et fremmedspråk er tidkrevende, og vanskelig for elevene å klare på egen hånd. Det kreves mye arbeid å tilegne seg ferdigheter til å kunne kommunisere på et fremmedspråk. De grunnleggende strukturene i språket må læres og trenes på. Samfunnet har bruk for elever med ferdigheter som kan brukes, det holder ikke at elevene kun har kjennskap til fenomener og prosesser. Vi lever i et globalt samfunn hvor vi trenger alle språk for å samarbeide for å løse presserende utfordringer som vaksine mot nye pandemier, konflikthåndtering, miljøavtaler og annet internasjonalt arbeid. Kommunikasjon er viktig, og språk er det viktigste redskap som finnes for å kommunisere. Å tro at man skal gjøre elever bedre og mer motiverte i språket med et redusert timeantall er en utopi. Timekutt strider også

---

¹⁰ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/key-data-teaching-languages-school-europe-%E2%80%93-2017-edition_en

mot ambisjoner om økt dybdelæring i skolen. Det vil ikke være mulig å fordype seg i faget dersom man ikke har tilstrekkelig språkkompetanse. Skal elevene lære selve språkets grunnleggende strukturer, krever dette tid og repetisjon. Det vil heller ikke være mulig å få til en god progresjon i faget med et redusert timetall.

Liedutvalgets forslag:

42. Matematikk 2P fjernes.
  43. De øvrige fellesfagene gjennomgås med tanke på plass, omfang og ny fagstruktur.
  44. Timetallet i kroppsøving økes.
  45. Dagens ordning med tilleggspoeng i videregående opplæring bortfaller.
  46. Omfanget av programfag økes.
  47. Elevene skal kunne fordype seg mer i programfagene.
  48. Elever som har valgt et programfag, skal ikke ha det parallelle fellesfaget.
-

- **Norsk Lektorlag støtter forslagene 42, 43, 45, 46, 47 og 48**
- **Vi støtter ikke forslaget om økt timetall i kroppsøving.**

Vi støtter at fellesfagene gjennomgås med tanke på plass, omfang og ny fagstruktur, og støtter også forslaget om å fjerne Matematikk 2 P. Faget har ikke fungert etter intensjonen. Innholdet i Matematikk 2 P gir lite utover ungdomstrinnets nivå for matematikkfaget, og faget gir elevene lite dybde.

Norsk Lektorlag støtter ikke økt timetall i kroppsøving (forslag 44), om dette hovedsakelig innføres begrunnet i folkehelse. Dette ser ut til å være begrunnelsen i sluttutredningen. Slik utvalget skisserer behovet, ser vi for oss at dette lett kan ende opp som ufaglig fysisk aktivitet.

Bedre studieforbereidhet og økt motivasjon kan henge sammen med å øke omfanget av programfag og at elevene i større grad kan fordype seg mer i programfagene. Tendensen til at høyere utdanning stiller stadig flere spesielle krav kan dempes gjennom dette tiltaket. Elever som forserer progresjonen og elever med høyt læringspotensial vil kunne ha ekstra nytte av mer programfag.

Forslaget i utredningen om at elevene kun skal måtte ha full fordypning i minst ett programfag (s. 88), vil gi en spisset kompetanse kun innenfor ett fag. Vi mener dette ikke er i overensstemmelse med ambisjonene om bedre studieforbereidte elever. Vi mener det virker tynt å ha full fordypning i kun ett programfag og at dette ikke passer med fagkravene som stilles i høyere utdanning. Vi ber Kunnskapsdepartementet vurdere muligheten for at elevene kan ta full fordypning i to programfag.

Liedutvalgets forslag:

49. Kunnskapsgrunnlaget om de studieforbereidende retningene må øke, og endringer må følges med forskning.

50. Totaltimetallet i opplæringen bør være likt for alle utdanningsprogrammene, dette vurderes sammen med andre endringsforslag.

➤ **Norsk Lektorlag støtter forslag 49 og 50.**

Vi mangler dessverre i stor grad et forskningsbasert kunnskapsgrunnlag om ulike temaer innen de studieforbereidende utdanningsløpene som kan supplere de erfaringsbaserte perspektivene. Samtidig mener vi det er et godt prinsipp at en følger opp nye tiltak med evaluering og forskning for framtidig justering og utvikling.

Vi støtter likt totaltimetall for alle utdanningsprogram, og kan ikke se noen god grunn til timetalls- forskjellene som finnes mellom dagens studieforbereidende utdanningsprogrammer.

Kapittel 6 De yrkesfaglige utdanningsløpene

Yrkesretting og relevans – en utvikling som ivaretar yrkesfagenes forskjellige egenart

---

Liedutvalgets forslag:

51. Å innhente mer kunnskap om sluttkompetansene til elever som gjennomfører videregående opplæring med dobbeltkompetanse. Forutsetningen for å bevare dobbeltkompetanseløp er at begge sluttkompetansene er vurdert som gode.

52. Opplæringsmodeller for det enkelte lærefag fastsettes nasjonalt i den yrkesfaglige tilbudsstrukturen og defineres med utgangspunkt i behovet i bransjen. Dette kan omfatte både 2 + 2-modellen, vekslingsmodeller, 1 + 3-, 3 + 1-modeller og skoleløp som gir yrkeskompetanse.

53. Det innføres større grad av fleksibilitet for at opplæringsmodell også kan defineres regionalt i samarbeid med partene i arbeidslivet i henhold til en nasjonal standard.

54. Fellesfagene gjennomgås med tanke på hvilken plassering og hvilket omfang de skal ha i det enkelte utdanningsprogrammet.

55. Det bør vurderes å øke timetallet i engelsk i noen utdanningsprogrammer.

56. Det bør vurderes å innføre obligatorisk fremmedspråk i noen utdanningsprogrammer.

57. Omfang og innhold i matematikk vurderes innenfor hvert enkelt utdanningsprogram.

58. Det vurderes om naturfag bør deles opp i mindre fagdisipliner, og om vektleggingen av hver disiplin bør vurderes i det enkelte utdanningsprogram.

➤ Norsk Lektorlag støtter forslag 51-58.

Norsk Lektorlag mener de ulike skoletrinnene og skoleslagene, fra barnetrinnet via ungdomsskolen til fullført videregående skole og voksenopplæring, må få rom til å utvikle sin egenart gjennom tilpassede mål og arbeidsmåter. Vi gir derfor overordnet støtte til forslagene i kapittel 6, som vil være gode steg mot å rendyrke egenart for de ulike yrkesfaglige løpene, som resulterer i svært ulike yrkeskompetanser.

Vi mener det er viktig å både ivareta elever på yrkesfag som har interesse av også å lære kunnskap og ferdigheter fra de klassiske fellesfagene, og elever som sliter med faglig motivasjon og som ikke kan tilbys et utdanningsprogram med et lavere faglig kravsnivå.

Til forslag 58 vil vi bemerke at våre medlemmer erfarer at elever på de ulike yrkesfaglige utdanningsprogrammene ofte har lave forkunnskaper og manglende motivasjon for naturfag. Å vektlegge mer av det som er relevant for det yrket elevene skal ut i, mener vi er et fornuftig prinsipp. For naturfag kan det innebære at en av fagdisiplinene naturfag består av, vektlegges mer for enkelte utdanningsprogram enn for andre.

I forlengelsen av dette prinsippet mener vi at det i den videre utarbeidelse av utdanningsprogram også bør vurderes om *geografi* bør tilbys som et noe utvidet fellesfag der det er relevant, eksempelvis på et utdanningsprogram for reiseliv.

Liedutvalgets forslag:

59. Gjennomgangen av fellesfagene må omfatte en vurdering av behov for økt innslag av de humanistiske fagene.

60. Det vurderes om noen fellesfag kan slås sammen i en ny fagstruktur som ivaretar sentrale kompetanser, blant annet med utgangspunkt i de tverrgående temaene i LK20 og LK20S.

- **Norsk Lektorlag støtter forslag 59, og viser til merknad på side 10 i uttalelsen.**
- **Norsk Lektorlag fraråder å slå sammen fellesfag på yrkesfag**

Vi fraråder sterkt å slå sammen fellesfag i ny fagstruktur for yrkesfaglige utdanningsprogram for å ivareta det utvalget kaller «sentrale kompetanser», eksempelvis med utgangspunkt i de tverrfaglige temaene som er prioritert i fagfornyelsen. Norsk Lektorlag ser forslag 60 som forsøk på en omkamp om skolens innhold – som regjering og Storting har avklart på en god måte for LK-20 og LK-20 S. Vi mener de tre prioriterte tverrfaglige temaene (Folkehelse og livsmestring, bærekraftig utvikling, og demokrati og medborgerskap) har blitt tilstrekkelig ivare tatt i LK-20 som del av kompetansemålene i fag hvor temaene er relevante, og at disse utvalgte tverrfaglige temaene ikke utgjør et godt utgangspunkt for å eventuelt vurdere nye fagstrukturer.

Liedutvalgets forslag:

61. Fellesfagene gjennomgås med tanke på behov for programretting.

62. Arbeidet med yrkesretting må fortsette både i fellesfagene og i de brede programfagene.

63. Programfagene gjennomgås med tanke på omfang og plassering, herunder behov for mer spissede programfag i noen utdanningsprogrammer.

64. Det vurderes om programfagene bør moduliseres.

- **Norsk Lektorlag støtter forslag 61-63.**
- **Norsk Lektorlag støtter ikke forslag om modulisering av programfag på yrkesfag.**

Norsk Lektorlag advarer mot å stykke opp programfagene på yrkesfag i moduler. Vi oppfatter at Lied-utvalget ser forslaget om moduler i programfag på yrkesfagene i sammenheng med innføringsfagsmodellen, hvor en antar at mange elever på yrkesfagene vil trenge innføringsfag. Vi støtter ikke forslaget om innføringsfag, og heller ikke forslaget om modulisering av programfag på yrkesfag. Modulisering vil bryte med Kunnskapsløftets prinsipper om at elevene skal få vise sin helhetlige kompetanse ved opplæringens slutt. Forsøk med modulisering i voksenopplæring peker dessuten på at det er svært komplisert å få dette til, både organisatorisk og administrativt¹¹. Vi mener modulisering av programfag på yrkesfag vil gjøre det uforholdsmessig krevende for skoler og skoleeiere å administrere opplæringen. De organisatoriske og styringsmessige utfordringene vil bli store og gi merkostnader.

---

¹¹ <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/voksenopplaring/lareplaner/forsokslareplaner-i-voksenopplaringen-2019-2023/>

Vi ser allerede i dag elementer av modulisering innen lære kandidat-ordningen og i praksisbrevordningen. Det har også vært gjort forsøk med modulbasert grunnskoleopplæring for minoritetsspråklige voksne (FVO) og forsøk med fag- og yrkesopplæring som gjennomføres i bedrift. En forskningsoppsummering bør foreligge før man eventuelt kan anbefale ytterligere modulisering innen yrkesopplæringen.

Liedutvalgets forslag:

65. Formålet med yrkesfaglig fordypning må bli tydeligere.
66. Det skal ikke lenger kunne tas timer fra yrkesfaglig fordypning til fag på de studieforberedende utdanningsprogrammene eller fra påbygging til generell studiekompetanse.
67. En endring av praksisbrev ordningen til en ordning med delkompetanse utredes nærmere. Ordningen skal være rettet mot elever som har utfordringer med å gjennomføre med yrkeskompetanse. Det er en forutsetning at ordningen utvikles i samarbeid med arbeidslivet, og målet er at elevene på lengre sikt skal oppnå et fag-/svennebrev.
68. Det innhentes mer kunnskap om oppnådd kompetanse og om overgangen til arbeidslivet for kandidater fra lære kandidat- og praksisbrevordningen.
69. Fylkeskommunen og Y-nemndas dialog og samarbeid om dimensjonering av utdanningstilbudet på Vg1 og Vg2 kan styrkes og konkretiseres ved hjelp av opsjonsavtaler. Opsjonsavtaler kan bidra til å sikre at tilbud og etterspørsel av læreplass er bedre samstemt.
70. Fylkeskommunen må tilby kvalifiseringstiltak til elever som ikke finner læreplass. Slike tiltak må defineres nasjonalt og bli obligatorisk for fylkeskommunen å tilby.
71. Fylkeskommunen får et større oppfølgingsansvar for lærlinger.
72. Fylkeskommunene skal sette av personalressurser for at skolene skal følge elevene over i læretiden. En slik ressurs kan også ta et ansvar for å bistå elever som sliter med å finne en læreplass.
73. Lærlinger som står i fare for ikke å gjennomføre opplæringen eller stryke på fagprøven, må motta målrettet støtte fra fylkeskommunene, for eksempel gjennom mentorordninger.
74. Alternativer for elever som mangler læreplass, må forbedres gjennom nasjonalt fastsatte modeller som sikrer lengre opplæringstid og mer praksisnære tilbud.
75. Det nedsettes et forprosjekt som kartlegger, stimulerer og tilrettelegger for samarbeid om regionale kompetansesentre mellom fylkeskommunene og bransjene.

➤ **Norsk Lektorlag støtter forslag 65-75.**

Kapittel 7 Omvalg og muligheter for videre utdanning

Et raust utdanningssystem bør gi muligheter for omvalg og re-kvalifisering

---

Liedutvalgets forslag:

76. Det stilles nye krav til påbygging til generell studiekompetanse.

77. Elevene på påbygging til generell studiekompetanse skal få bedre tid til opplæringen, og tiden for tilbudet vurderes utvidet til 1 ½ eller 2 år.

78. Påbygging til generell studiekompetanse skal ikke være en standardisert størrelse, men vil avhenge av hvilket yrkesfaglig utdanningsprogram elevene kommer fra.

79. Retten til påbygging til generell studiekompetanse etter Vg2 fjernes, men retten til påbygging etter Vg3 skal bestå.

Oppsummert mener Norsk Lektorlag:

- **Vi støtter forslag 76 om nye krav til påbygging til generell studiekompetanse.**
- **Etter kvalifikasjonsprinsippet bør det samtidig stilles konkrete karakterkrav for opptak til påbygging**
- **Vi mener elever minimum trenger karakteren tre i norsk, matematikk og engelsk fra Vg1/Vg2YF for å være kvalifisert for påbygg**
- **Vi støtter forslag 78 og 79**

Norsk Lektorlag har i flere år bedt om at det stilles nye krav til påbygging til generell studiekompetanse, og at elevene får et tilbud som går over flere år. For mange med yrkesfaglig bakgrunn er ett år for kort tid for en så teoritung påbyggingsmulighet til å tilegne seg studiekompetanse. Utvidelse av påbyggingstilbudet til 1,5 eller 2 år er Lektorlagets forslag, vi støtter selvsagt utvalget i dette. Et altfor stort antall faller fra og stryker med dagens ordning. Ved å utvide vil man gi dem tid og større muligheter til å lykkes og bli reelt studieforberedt.

Det bør samtidig stilles konkrete karakterkrav for opptak til påbygging. Vi mener elevene minimum trenger karakteren 3 i norsk, matematikk og engelsk fra Vg1/Vg2YF for å være kvalifisert for påbygg. Mange elever som går ut av Vg2 yrkesfag har ikke et faglig nivå som tilsier at de har forutsetninger for å mestre påbygg til studiekompetanse, eller vil ha faglig utbytte av det. Vi mener karakterkrav er i tråd med utvalgets kvalifikasjonsprinsipp.

Forslag 78 vurderes å være i tråd med kvalifikasjonsprinsippet, som vi støtter. Ulike yrkesfaglige utdanningsprogram kan også sies å ha ulik faglig avstand til studieforberedende.

Vi støtter selvfølgelig at elever som planlegger å ta høyere utdanning, og er faglig kvalifisert, får ta påbygging til generell studiekompetanse. I dag er det imidlertid for mange elever som begynner på påbygging fordi de ikke får lærlingeplass, uten å ha planer om å studere. Denne elevgruppen håper vi vil bli betydelig redusert i fremtiden som følge av de foreslåtte tiltakene.

Liedutvalgets forslag:

80. Man går bort fra dagens ordning med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag.

81. Det innføres yrkesfaglig påbygging for elever som har fullført et studieforbereende utdanningsprogram. Elevene bruker nødvendig tid på å tilegne seg den yrkesfaglige kompetansen.

➤ **Norsk Lektorlag støtter forslag 80 og 81.**

Norsk Lektorlag støtter forslag 80 og 81, og mener disse ivaretar den nødvendige respekten for det faglige arbeidet som gjøres både i yrkesfaglige og i studiespesialiserende utdanningsprogram. Dagens ordning med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag undervurderer det faglige arbeidet som gjøres på Vg1 yrkesfag. Elevene gis heller ikke tilstrekkelig mulighet til å ta igjen det faglige etterslepet. Vi mener det er viktig at også elever som ønsker en yrkesfaglig kompetanse etter å ha fullført et studieforbereende løp, gis mulighet til det.

Kapittel 8 Voksne i videregående opplæring

Liedutvalgets forslag:

82. Retten til videregående opplæring skal også omfatte dem som etter nåværende regelverk har brukt opp ungdomsretten uten å ha bestått videregående opplæring.
  83. Voksne gis rett til inntak på 1 av 3 søkte utdanningsprogrammer slik som ungdom.
  84. Voksne som har videregående opplæring fra før, får rett til opplæring som fører fram til én ny yrkeskompetanse.
  85. Voksne med betydelig realkompetanse knyttet til en bestemt sluttkompetanse skal ha rett til inntak til opplæring med denne sluttkompetansen som mål.
  86. Det bør vurderes om lærlingtilskuddet til annen gangs utdanning bør reduseres
  87. Det bør vurderes om voksenopplæringen kan bygges rundt moduler og realkompetansevurdering i tråd med pågående forsøk.
  88. Realkompetansevurdering blir en obligatorisk del av fylkeskommunens søknadsbehandling og ikke kun gjennomføres etter ønske fra den enkelte søker.
  89. Det utarbeides et nytt verktøy for realkompetansevurdering som kan benyttes av fylkeskommunene.
  90. Det utvikles styringsinformasjon på regionalt og nasjonalt nivå knyttet til voksenopplæringen.
  91. Det utredes om fylkeskommunen bør få et større ansvar for voksne som har utbytte av å kombinere grunnskole og videregående opplæring.
  92. Det igangsettes et arbeid for å vurdere hvordan Nav og fylkeskommunene kan samarbeide tettere om å gi voksne arbeidssøkende formell kompetanse på videregående nivå.
-

➤ Norsk Lektorlag støtter forslag 82-92.

Vi anbefaler krav om et tettere samarbeid mellom NAV og fylkeskommunene, og at utdannings- og sosialbudsjett kan sees i sammenheng. Her er det gjennomført forsøk bl.a. som Venneslabrua¹², som man kan hente erfaring fra.

---

¹² <https://levekragder.no/tiltak/ungdom-og-unge-voksne/venneslabrua/>

Kapittel 9 Styring, roller og ansvar i videregående opplæring

Kvalitetsheving krever kompetente undervisere

Liedutvalgets forslag:

93. Fylkeskommunens arbeid med å sikre kvaliteten på opplæringen må fortsette og forsterkes. Dette gjelder opplæring både i skole og i bedrift.

94. Som ledd i å sikre kvaliteten bør det vurderes om det er behov for å stille bestemte kompetansekrav knyttet til ulike funksjoner på skolene.

95. Oppfølgingstjenestens ansvar kan endres til også å jobbe forebyggende for å hindre at elever ikke gjennomfører. Oppfølgingstjenestens ansvarsområde kan også utvides. Her kan både ungdomsskoleelever uten vurdering og voksne med behov for videregående opplæring være en målgruppe.

96. Kompetansekrav til lærere på videregående nivå vurderes utvidet.

97. Fylkeskommunen må få et større ansvar for å ivareta karriereveiledningen.

- **Norsk Lektorlag støtter forslag 93-97, men mener at ambisjonene om blant annet høyere nivå på elevers sluttkompetanse og bedre gjennomføring ikke gjenspeiles når utvalget bare ber Kunnskapsdepartementet om «å vurdere» å utvide av kompetansekravene som bør stilles til ansatte i skolen.**
- **Vi støtter forslag 94. Det er helt nødvendig å stille konkrete kompetansekrav til ansatte i skolens ulike funksjoner: Kompetansekrav for rådgivning, for spesialundervisning og for undervisning i fagene.**

Kompetansekrav for rådgivning

Utdannings- og yrkesrådgiverne på ungdomstrinnet og i videregående opplæring har en sentral rolle i kvalitetsutvikling av skolesystemet. Norsk Lektorlag støtter Liedutvalget i at:

«Utvalgets forslag til en ny videregående opplæring krever at ungdom og voksne får god karriereveiledning på et tidlig tidspunkt. Utvalget mener at fylkeskommunen må få et større ansvar for å ivareta karriereveiledningen. Dette innebærer at fylkeskommunen må jobbe tett opp mot kommunene og grunnskolene i arbeidet. Informasjonsflyten om elevene må bli bedre¹³.»

Norsk Lektorlag støttet også Kjærgårdutvalget¹⁴ i at god karriereveiledning kan bidra til mindre frafall og færre omvalg i både grunnopplæring og høyere utdanning. Korrekt, riktig informasjon på riktig tidspunkt er en forutsetning for å kunne ta gode, informerte utdannings- og yrkesvalg. Lektorlaget har støttet Kjærgårdutvalgets konklusjon om at grunnlaget for utvikling av profesjonalitet i veiledningen og profesjonsidentitet hos veilederne svekkes når det ikke stilles krav, eller det stilles vage krav til formell kompetanse. Ett års faglig fordypning, dvs. 60 studiepoeng, er nødvendig som kompetansekrav til karriereveiledere i grunnopplæringen¹⁵.

---

¹³ NOU 2019:25 side 144.

¹⁴ NOU 2016:7

¹⁵ <https://www.norsklektorlag.no/horingsuttalelse-nll-karriereveiledningsutredningen-071116-pdf/>

Kompetansekrav for spesialundervisning

Forslaget om å vurdere bestemte kompetansekrav til ulike funksjoner omhandler også spesialundervisning. Utvalget skriver:

«Utvalget mener det er avgjørende at skolene har riktig og oppdatert kompetanse, som dekker bredden i oppgavene som skal utføres på en faglig forsvarlig måte. Det bør derfor vurderes om det er behov for å stille bestemte kompetansekrav knyttet til ulike funksjoner på skolene. Dette gjelder både lærere og andre som har oppgaver med pedagogisk innhold, for eksempel kontaktlærerfunksjonen, spesialundervisning, norsk språkopplæring, sosial-pedagogisk arbeid, oppgavene til skoleledere og skolebibliotekarer og yrkes- og utdanningsrådgiving. Dette betyr at fylkeskommunene må ha et system for kompetanseutvikling. Kompetanseutvikling må omfatte både lærere, rådgivere og ledere. Utvalget mener også at det bør foretas en vurdering av om det bør stilles strengere krav til kompetanse, herunder fagkompetanse, spesialpedagogisk kompetanse og kompetanse i språkopplæring, enn det som er tilfellet i dag¹⁶».

Opplæringslovutvalget har også foreslått at spesialundervisning skal gis av kompetente lærere. Vi støtter dette. I vårt høringsvar til Nordahl-utvalget (2018)¹⁷, ba vi Kunnskapsdepartementet innføre kompetansekrav for spesialundervisning, og å luke bort unntakene. Prinsippet om at «Alle barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging i barnehage og skole skal møte lærere med relevant og formell pedagogisk kompetanse» er en kritisk faktor for å heve kvaliteten i det spesialpedagogiske tilbudet. Skal elevene få både faglig og pedagogisk god oppfølging må læreren kunne både fag og spesialpedagogikk. Minstekravet til kompetanse i fag bør selvsagt gjelde også for spesialundervisning, og i tillegg er spesialpedagogisk kompetanse en ubetinget fordel. Ideelt sett bør underviseren da ha minst 90 studiepoeng totalt som minimum.

Norsk Lektorlag mener en lærer som gir spesialundervisning i videregående opplæring må ha spesialpedagogisk bakgrunn og minimum 60 studiepoeng i faget det undervises i, også når eleven skal ha individuell opplæringsplan (IOP). Det vil for eksempel være en fordel med tilleggsutdanning i for eksempel norsk for minoritetsspråklige for å kunne undervise elever med dårlige norskkferdigheter.

Liedutvalget vil beholde krav om at fylkeskommunene skal ha et system for kompetanseutvikling. Opplæringslovutvalget deler ikke denne vurderingen, men mener det er tilstrekkelig å videreføre kravet om at kommunen har ansvar for å ha rett og nødvendig kompetanse i virksomheten, og at de skal sørge for at de ansatte får mulighet til å utvikle seg faglig og pedagogisk så de kan være på høyde med utviklinga i skolen og i samfunnet. Samtidig gikk opplæringslovutvalget uttrykkelig bort fra dagens krav i § 10-8 om at skoleeier skal ha et system for å gi ansatte mulighet til kompetanseutvikling. Dette er gjort etter en "samlet vurdering", men hvorfor krav til et system for kompetanseutvikling bortfaller sies ikke. Vi mener det er svært vesentlig å fortsatt stille krav til skoleeier om å ha et system for kompetanseutvikling. Vår erfaring er at skoleeiere utøver ansvaret for å sørge for at underviserne er faglig oppdatert svært ulikt. Det er derfor også nødvendig å kartlegge forskjellene mellom undervisningspersonalets behov og skoleeiers kompetansehevingstilbud, etterfulgt av et tilsyn med opplæringslovens §10-8. Vi viser her til vårt brev til Utdanningsdirektoratet 27. mars 2020 og vårt innspill til Utdanningsdirektoratet om finansieringsordningen av 20. mai 2020.

Kompetansekrav for undervisning i alle fag er gullstandarden

Liedutvalget foreslår at kompetansekrav til lærere på videregående nivå vurderes (forslag 96). Utvalget mener læreren, med deres forslag, vil få et tydeligere ansvar for å sikre kvalitet i læringsutbyttet for elevene, og følgelig at utvidede kompetansekrav bør utredes.

---

¹⁶ NOU 2019:25 s 142.

¹⁷https://www.norsklektorlag.no/hoeringsuttalelse_ekspertgruppen-for-barn-og-unge-med-behov-for-saerskilt-tilrettelegging-norsk-lektorlag-pdf/

Norsk Lektorlag mener, som Akademikerne, at minimumskravet om 60 studiepoeng må gjelde alle, uavhengig av når læreren tok sin grunnutdanning. Som et langsiktig mål må norsk skole forlange minst 90 studiepoeng i faget for undervisning i videregående opplæring¹⁸. Norsk Lektorlag mener at utvalgets ambisjonsnivå om å bare *vurdere* en utvidelse av kompetansekravene, ikke stemmer overens med utvalgets øvrige ambisjoner om bedre gjennomføring og studieforbereidhet, mer fordypning og bedre dybdelæring. Norsk Lektorlag mener det er vesentlig å utvide kompetansekrav til lærere på videregående skole for å nå disse ambisjonene, og foreslår at Lied-utvalgets føringer om utvidede kompetansekrav tas opp i opplæringslovens forskrift under «relevant kompetanse» i undervisningsfagene.

Når nye utdanningsprogrammer skal tilbys, må strengere kompetansekrav for undervisning være på plass. Skoleeierne kan varsles om dette allerede våren 2021 tilknyttet stortingsmeldingen, slik at det settes av tilstrekkelig med tid og ressurser for å sørge for økt kompetanse i undervisningspersonalet.

Å ha høye kompetansekrav ved tilsetting og for undervisning er etter vårt syn avgjørende for gjennomføring av skolens formål: god opplæring til elevene. Norsk Lektorlag støtter opplæringslovutvalget i at nasjonale regler skal verne det profesjonelle handlingsrommet. Det faglige skjønnet er fundamentalt i utviklingen av skolen. Dette handlingsrommet bygger på fagkompetanse. En av de viktigste innsatsfaktorene i skolen er lærernes kompetanse. Selvstendige, faglig kompetente lærere er viktige både for læringsutbyttet og for sosial mobilitet. Forskningen har dokumentert at kompetente lærere er svært viktig for elevenes læringsutbytte (Blömeke et al. 2012), at elever gjør det bedre når skolen har høyere tetthet av lektorer (Falch, Naper 2008)¹⁹, og at faglig kompetente lærere har en trygghet som er viktig for elevenes utbytte av undervisningen og bidrar til sosial mobilitet. (Bergem, 2015)²⁰.

Fagfornyelsen skal redusere stofftrengselen i fag, for å få mer dybdelæring. Liedutvalget vil redusere fagtrengselen i videregående opplæring, for å få bedre studieforbereidhet. Dette kan ikke gjennomføres uten å oppjustere kravene til lærernes undervisningskompetanse i det aktuelle faget. Liedutvalgets kvalifikasjonsprinsipp, hvor eleven må ha et visst kompetansenivå for å kunne gå videre i systemet, er Norsk Lektorlag svært positive til. Prinsippet aktualiserer samtidig behovet for å oppdatere kompetansekravene for å undervise i videregående opplæring. Skal nivået på elevenes studieforbereidhet og full programfagsfordypning ligge høyere enn i dag, er det nødvendig å kreve mer enn et års fordypning i faget for faglæreren som skal få elevene dit. Det må være en sammenheng mellom samfunnets ambisjoner for skolen og kompetansen hos dem som skal gjøre jobben.

Norsk Lektorlag støtter opplæringslovutvalgets forslag om å presisere at bare lærere kan ha det faglige ansvaret for opplæringen, og innføre krav om at opplæringen må forberedes og følges opp av en lærer (ny § 15-4). Samtidig mener vi bestemmelsen vil få svært begrenset verdi hvis man viderefører dagens unntak fra kompetansekravene ved ansettelse, og heller ikke innfører flere og høyere kompetansekrav for å undervise.

Liedutvalget skriver i punkt 9.4.3 *Kunnskap og kapasitet*:

«Med økt vekt på å kvalifisere og gjennomføre blir det elevens læringsutbytte som stilles i sentrum. Dette fordrer en større oppmerksomhet rundt forutsetningene for den enkeltes læring, og dermed lærerens sentrale rolle i læringsprosessen. En vellykket omlegging vil kreve at en sikrer at lærere og skoleledere har de kunnskapene og den støtten som forutsettes for at de skal kunne løse oppgaven i samsvar med forventningene. Reformarbeidet må planlegges helt ut i opplæringssituasjonen.»

---

¹⁸ <https://www.norsklektorlag.no/info/utdanningspolitisk-program/#kompetente-l%C3%A6rere-til-alle>

¹⁹ Falch, Naper: SØF-rapport 01/08 Lærerkompetanse og elevresultater i ungdomsskolen
http://www.sof.ntnu.no/SOFRapport01_08.pdf

²⁰ Bergem, Kaarstein og Nilsen (2015) TIMMS 2015 Vi kan lykkes med realfag:
<https://www.idunn.no/file/pdf/66911876/vi-kan-lykkes-i-realfag.pdf>

Norsk Lektorlag mener sikringen av undervisningspersonalets kompetanse må være nasjonal, og at minstestandarden må settes ved å forskriftsfeste nasjonale kompetansekrav for undervisning som bygger på kompetansekravene for ansettelse.

Videre argumenterer Liedutvalget i punkt 9.1.2 *Lærerkompetanse*. (våre understrekninger)

«Utvalgets forslag får også konsekvenser for lærernes arbeid og deres kompetanse. Lærernes rolle er ikke en del av utvalgets mandat, men lærernes kompetanse er en forutsetning for en velfungerende og god struktur i videregående opplæring. Læreren må ha både fagkompetanse og pedagogisk kompetanse. Endringer i samfunnet skjer raskt, og læreren må kunne tilegne seg ny kompetanse i henhold til endrede krav, forventninger og utviklingstrekk. Utvalget har i delutredningen beskrevet lærerrollen og kompetansekrav knyttet til lærere i videregående opplæring²¹. I utvalgets forslag til endringer i videregående opplæring, vil en del av arbeidet med å kvalifisere og tilrettelegge for elevene måtte tillegges læreren. Læreren vil få et tydeligere ansvar for å sikre kvalitet i læringsutbyttet for elevene. Programretting og yrkesretting av fellesfag krever trolig behov for videreutdanning for mange lærere. Utvalget vil også understreke videregående skolars behov for lærere med mastergrad i programfagene på de studieforberedende utdanningsprogrammene. Utvalget mener at det bør utredes om kompetansekrav for lærere i videregående opplæring kan utvides. Kompetansekrav til lærere i ungdomsskolen må ses i sammenheng med kompetansekrav på videregående nivå.»

Lied-utvalget har ambisiøse forslag. Skal vi ruste videregående for fremtiden må regelverket sørge for at skoleeiere ikke kan prioritere bort kvalitet i skolen. Elevene trenger oppdaterte lærere, som har god fordypning i faget det skal undervises i. Norsk Lektorlag mener lektorenes økte faglige ansvar i revisjonen av videregående opplæring fordrer sertifisering.

Høye ambisjoner for skolen er også nedfelt i LK- 20. Vi mener de nye læreplanene i fagfornyelsen (LK - 20) i realiteten stiller enda større krav til læreren enn før, siden kompetansemålene er utformet på et overordnet nivå. Både elever som henger etter og elever med høyt læringspotensial (og alle i midten) trenger en faglig trygg lærer som kan formidle stoffet på flere ulike måter, og som kan utnytte mulighetene for nivå delt undervisning og differensiert progresjon.

I tillegg til revisjonen av videregående opplæring mener Norsk Lektorlag at målene kun kan nås om Kunnskapsdepartementet også retter oppmerksomhet mot hvilke strukturelle endringer som kan gjøres i grunnskolen, for å styrke videregående opplæring og føre til at flere kvalifiserer seg for høyere studier eller yrkesliv. Da er innføring av kompetansekrav for undervisning i alle grunnskolens fag et naturlig neste steg.

Dessverre er det fortsatt ikke uvanlig at rektorer setter lærere og lektorer til å undervise i fag hvor vedkommende mangler formell utdanning. Norsk Lektorlag vil ha slutt på en slik praksis. Hvis rektor tildeler ansvar for et fag/kurs til en lærer eller lektor som mangler formell kompetanse i undervisningsfaget, må vedkommende lærer/lektor ha krav på og rett til å ta videreutdanning i faget så snart som mulig. Denne kvalitetssikringen av underviseres kompetanse vil forhindre at skoleledere nedprioriterer kompetanse i skolen, og gi dem et insentiv til å ansette lærere med formell kompetanse til å undervise i faget for å unngå merutgiften videreutdanning vil representere.

---

²¹ NOU 2018:15, s 69: Nye krav om lærerutdanninger på masternivå og tydeligere kompetansekrav for lærere på alle nivåer i skolen, viser en generell trend mot økt betydningen av forskningsbasert kunnskap i skolen. 12 Lærerutdanningene skal utdanne lærere til å bruke både forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap i yrkesutøvelsen.13 Profesjonsutøvelsen skal derfor i sterkere grad kunne knyttes til forskningsbasert kunnskap som grunnlag for å håndtere komplekse spørsmål om læring og undervisning i lærerens yrkeshverdag.14 Den profesjonelle læreren skal også kunne ha evne og tilstrekkelig kunnskap til å vurdere kritisk og endre sin egen praksis.

Behov for lærere med mastergrad i programfagene – og i fellesfagene

Fagmaster med praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) er vår største og viktigste lektorutdanning som kvalifiserer for undervisning i videregående skole. Kandidater med denne utdanningen har ofte mer faglig fordypning i undervisningsfaget enn kandidater fra integrerte lektorprogram. Samtidig vies betydningen av PPU som en utdanningsvei inn til lektoryrket for lite oppmerksomhet i den norske utdanningspolitikken.

Norsk Lektorlag mener at gjennomgangen av videregående opplæring også bør innebære en revurdering av oppbygging og innhold i integrerte lektorprogram. Vi mener det er behov for dypere faglig fordypning i flere fag på bekostning av pedagogikk-fagets omfang i utdanningene.

Oppsummert mener Norsk Lektorlag at:

- **Når nye utdanningsprogrammer i videregående opplæring utvikles, må en samtidig stille høyere kompetansekrav til undervisningspersonalet. Dette bør omtales i den kommende stortingsmeldingen om videregående opplæring.**
- **For undervisning i videregående opplæring bør det stilles krav om minst 90 studiepoeng i undervisningsfaget, og ekstra høye krav til fordypning for lektorer som underviser i programfag Vg3**
- **For å sikre at færre elever får undervisning av lærere uten faglig fordypning trengs det nasjonale retningslinjer for rektors vurdering av hva som er relevant kompetanse. Lærere som settes til å undervise i fag der de mangler formell kompetanse i undervisningsfaget, må få rett til å ta nødvendig videreutdanning i faget så snart som mulig.**
- **Undervisere med mastergrad eller hovedfag i undervisningsfaget skal foretrekkes.**
- **Økt faglig ansvar skaper behov for en sertifiseringsordning**
- **Norsk Lektorlag støtter innføring av kompetansekrav for andre funksjoner i skolen, eksempelvis for spesialundervisning og sosialrådgivning og rådgivning om yrkes- og utdanningsvalg.**

Et godt system for kompetanseutvikling ivaretar også lektorenes behov

Norsk Lektorlag har i en årrekke advart om at våre medlemmer som er ansatt i videregående opplæring, master eller hovedfag som sin grunnutdanning, ikke prioriteres i videreutdanningsstrategien «Kompetanse for kvalitet». Etter stortingsmeldingen «Lærelyst» har det blitt igangsatt en desentralisert ordning for kompetanseutvikling, som vi nå erfarer heller ikke fungerer godt for våre medlemmer. Implementeringsprosjektet der OECD har bistått norske myndigheter og Norsk Lektorlags erfaringer viser at DeKomp-ordningen til nå ikke har virket “nedenfra og opp” etter intensjonen. Behovsvurderingen blir ikke tatt på rett nivå.

Utforming av etterutdanningstilbudene må ivareta behovene ulike lærergrupper, skoleslag, klassetrinn og fag har. Tilbudene om etterutdanning må derfor differensieres og tilpasses de behovene den enkelte faglærer har, og inngå i skoleeiers helhetlige plan for kompetanseutvikling.

Vår erfaring er dessverre at dette i varierende grad ivaretas. Eksisterende strukturer, som arbeidsgivers forpliktelse til å drøfte kompetanseutviklingsplaner med arbeidstagersidens parter, regulert i hovedtariffavtalen (KS-området), respekteres i dag i liten grad av en del skoleeiere. I referansegruppen for DeKomp rapporteres det stadig inn om skoler som mangler helhetlige planer for kompetanseutvikling for sine ansatte.

Norsk Lektorlag mener dagens system ikke fungerer. Skal elevene få undervisning av faglig oppdaterte lærere må det utvikles et etter- og videreutdanningstilbud av høy kvalitet som kan kombineres med jobben som lektor eller lærer.

Nøkkelfaktorer for å få til kompetanseutvikling for lektorene er:

- rett og plikt til årlig faglig relevant etterutdanning
- rett til relevant (studiepoenggivende) videreutdanning minst hvert femte år.
- lærere som må undervise i fag der de mangler fordypning i, må få rett til tilbud om nødvendig videreutdanning innen ett år.

Vi mener fylkeskommunene som skoleeiere må ha et system for kompetanseutvikling som svarer til lektorenes behov. Utvikling av en fremtidig sertifiseringsordning for lærere og lektorer vil også innebære krav om jevnlig etter- og videreutdanning.

Liedutvalgets forslag:

98. Samarbeidet mellom utdanningsmyndighetene og de faglige rådene må styrkes for å gjennomføre endringer innenfor yrkesfagene.

99. For å forsterke Y-nemndenes arbeid med dimensjonering foreslår utvalget at Y-nemndene gis innstillingsrett om dimensjonering av utdanningstilbudene når saken behandles politisk i fylkeskommunen.

100. Det etableres et nasjonalt fagråd for studieretninger og høyere utdanning.

101. Det opprettes et nasjonalt faglig råd for hver studieretning.

Oppsummert mener Norsk Lektorlag at:

- **det bør etableres et nasjonalt fagråd for studieretninger og høyere utdanning. Fagrådet bør bestå av eksperter fra skole og høyere utdanning, og ikke være partssammensatt**
- **det bør etableres et nasjonalt faglig råd for hver studieretning. De faglige rådene bør bestå av eksperter fra skole og høyere utdanning, og ikke være partssammensatt**

Norsk Lektorlag mener utdanningssystemet vårt vil gagnes av mer kontakt og samarbeid mellom videregående opplæring og høyere utdanning. Medlemmene våre i videregående opplæring forteller om manglende kontakt med høyere utdanning, selv på såkalte universitetsskoler. Kontakten med universitetene er oftest ikke-eksisterende for lektorene, stikk i strid med hva lektorene selv ønsker. Eksempelvis gis det ofte ikke fri slik at lektorene kan benytte seg av faglige tilbud på universitetene.

I tillegg til et nasjonalt fagråd for å styrke samarbeidet, mener vi det må innføres flere kombinerte stillinger mellom grunnopplæringen og universitets- og høyskolesektoren. En lektor-doktorgrad vil heve skolekvaliteten, øke læreryrkets status og gi mer klasseroms-forskning av høy kvalitet. Skolen bør bli en attraktiv arbeidsplass for lektorer med doktorgrad. Dette vil gi skolene flere lektorer med spesialkompetanse og bidra til mer praksis-nær skoleforskning.

Vi støtter forslag 100, og mener et nasjonalt fagråd må nedsettes som et ekspertråd, og ikke være partssammensatt. Norsk Lektorlag vil svært gjerne bidra med konkrete råd når Kunnskapsdepartementet eventuelt skal følge opp dette forslaget. Foreløpig vil vi anbefale at det nasjonale fagrådet sammensettes etter disse prinsippene:

- hovedvekt av rådet bør bestå av representanter for undervisningspersonalet, utvalgt etter nærmere kriterier som blant annet relevant kompetanse og ansiennitet, og sammensatt med god variasjon mht. fag, regioner, kjønn, etc.
- ansatt med erfaring fra todelt stilling (mellom videregående opplæring og høyere utdanning)
- universitets- og høyskoleansatte i faglige stillinger hvor innholdet består av undervisning og forskning i fagene

Vi mener en slik sammensetning vil få frem relevante problemstillinger for en fortsatt diskusjon om hva studieforbereidhet kan innebære. Det er i denne sammenhengen vesentlig at representanter for de ansatte ikke reduseres til å representere en enkelt fagforenings eller hovedsammenslutnings interesser. I tillegg kan representanter fra arbeidslivet fra virksomheter som rekrutterer ansatte med høyere utdanning delta i en innspills- eller referansegruppe for et slikt nasjonalt fagråd.

Liedutvalgets forslag:

102. Det utvikles nettverk og faste strukturer for samarbeid mellom videregående skoler, regionale høyere utdanningsinstitusjoner og andre kompetansemiljøer, herunder lokalt arbeidsliv.

103. Det settes i gang forskning som belyser hva karakterer og utdanningsbakgrunn fra videregående skole betyr for å lykkes i høyere utdanning.

➤ **Norsk Lektorlag støtter forslag 102 og 103**

Vi støtter at det settes i gang forskning som belyser hva karakterer og utdanningsbakgrunn fra videregående skole betyr for å lykkes i høyere utdanning. Samtidig trenger vi mer forskning om studiespesialiserende utdanningsprogrammer generelt, og ikke kun for denne spesifikke problemstillingen. De siste års offentlige utredninger på skolefeltet (også NOU 2019:25) viser at det er behov for mye mer forskningsbasert kunnskap om studiespesialiserende utdanningsprogram.

Liedutvalgets forslag:

104. Styringsinformasjonen om gjennomføring og progresjon for både ungdom og voksne i videregående opplæring forbedres.

105. Staten må ha et overordnet ansvar for å tilrettelegge for kapasitetsoppbygging regionalt, slik at de lokale forutsetningene er til stede for å gjennomføre vellykkede endringer.

106. Det etableres en statlig øremerket tilskuddsordning (refusjon) knyttet til utviklingen av det fylkeskommunale opplæringstilbudet. Tilskuddet vurderes senere for innlemming i rammeoverføringsystemet.

107. Staten etablerer sammen med fylkeskommunene en forsknings-, utdannings- og innovasjonsstrategi rettet mot videregående opplæring

---

➤ **Norsk Lektorlag støtter forslag 104, så lenge dette ikke blir en tidstyv for undervisningspersonalet**

➤ **Norsk Lektorlag støtter forslag 105-107.**

Kapittel 10 - økonomiske og administrative konsekvenser

Skoleeier må bruke nødvendige ressurser på å oppfylle lovens krav

Opplæringslovutvalget foreslår å ikke videreføre dagens lovbestemmelse om kommunens og fylkeskommunens plikt til å stille til rådighet de ressursene som er nødvendig for å etterleve loven. Utvalget mener at dette er en overflødig presisering av skoleeiers plikt til å oppfylle kravene i loven, og presiserer at «*hvilket konkret ansvar dette innebærer må avklares gjennom fortolkning av den enkelte konkrete lovbestemmelsen*». Norsk Lektorlager uenig i denne vurderingen. Vi mener det er avgjørende at det kommer frem av selve lovteksten at skoleeier har plikt til å stille til rådighet de ressursene som er nødvendige for å etterleve loven.

Dagens videregående opplæring er underfinansiert. Dårlig finansiering kombinert med rammestyring resulterer dessverre i «kreative løsninger» hos skoleeierne i form av at en eksempelvis ikke setter inn vikarer ved sykdom, og generelle kutt i elevenes minstetimetall.

- **Norsk Lektorlag forutsetter at kommende reform fullfinansieres. Vi vurderer enkelte premisser i beregningen av økonomiske og administrative konsekvenser for å være for forsiktige i sine anslag.**

Flere temaer som må inkluderes i det kommende reformarbeidet

Vi har savnet flere temaer i Liedutvalgets utredning, og mener disse må gjennomgås for en best mulig utvikling av struktur og innhold i fremtidens videregående opplæring:

- **Koronakrisen har vist at skolesektoren er avhengig av enkeltansattes private digitale infrastruktur for gjennomføring av fjernundervisning. Finansiering av nødvendig infrastruktur er en første forutsetning for en videre digital utvikling, i tillegg til fortsatt satsing på utvikling av profesjonsfaglig digital kompetanse. Universitetene som har lektorutdanninger, men ikke grunnskolelærerutdanninger, har vært avskåret fra bevilgninger for å utvikle og oppdatere utdanning om dette temaet.**
- **Undervisning er skolens kjerneoppgave, og må defineres. Behovet tydeliggjøres av de gjentakende ulovlige kuttene i elevenes timetall (NIFU 2016:26).**
- **Timekutt bekjempes ved at faglærer tildeles ansvar for all undervisning i faget, likt i omfang som minimum elevenes minstetimetall, ved at undervisningsbegrepet defineres tydelig, og ved at skoleeier pålegges å ha systemer som dokumenterer timene elevene har fått.**
- **Etter lærerstreiken om arbeidstid i 2014 ble det nedsatt et ekspertutvalg som så nærmere på lærer- og lektorrollen. Liedutvalgets og opplæringslovutvalgets utredninger er imidlertid begge svake på omtalen av lærerrollen og lektorrollen. Vi ønsker en bred dialog med Kunnskapsdepartementet i tiden framover, hvor også lektorrollen i videregående opplæring ses i sammenheng med de foreslåtte endringene.**

Koronautbruddet avdekket hvor ulikt digitalt forberedt skolene er

Koronapandemien har med all tydelighet vist at skolesektoren bør rustes bedre til kommende perioder med heldigital undervisning. I tillegg til å forberede undervisningspersonalet med profesjonsfaglig digital kompetanse, må også skoleeiere dekke nødvendig infrastruktur for fjernundervisning, som bredbånd, mobil, pc etc. I en spørreundersøkelse gjennomført blant våre medlemmer våren 2020²² framkommer det at hele 9 av 10 lektorer brukte privat bekostet bredbånd for å gjennomføre undervisning hjemmefra i perioden skolene var stengt. 6 av 10 brukte private mobiltelefoner de selv bekoster, og 2 av 10 brukte privat bekostede PCer, lap top'er, nettbrett og lignende for å kunne gjennomføre undervisning. Kun 6 % rapporterer at skolen har en ordning for kompensasjon for bruk av eget utstyr, og av disse var det 2 % av skolen som fikk dette etter 12.mars.

Stortinget har bevilget store summer for å styrke profesjonsfaglig digital kompetanse på grunnskolelærerutdanningene, men ikke på integrerte lektorprogram. Det gjør at lektorene ikke nødvendigvis har fått samme opplæring i dette²³.

Undervisning må defineres og vernes - timekuttpraksisen må slutte

Skolens innhold defineres av læreplanene, som er utformet med premisset at elevene har lovfestet rett til et minimum timer opplæring innen et fag. Samtidig kan endel skoleeiere dessverre ikke dokumentere at elevene får undervisningstimene de har krav på. Praksisen med timekutt er dessverre utbredt i de videregående skolene, som NIFU har dokumentert²⁴.

---

²² N=1590. Undersøkelsen kunne besvares i perioden 28.april til 5.mai.71 % av respondentene jobber i offentlige videregående skoler, og 5,5% i private videregående skoler

²³ <https://khrono.no/fagansatte-melder-om-store-mangler-i-digital-kompetanse/485717>

²⁴ [NIFU 2016:26](#)

For å få slutt på timekuttene, må undervisning defineres, og faglærer må tildeles ansvar for all undervisning i faget, i omfang likt minimum elevenes minstetimetall²⁵. Skoleeier må også pålegges å ha systemer som dokumenterer at elevene har fått undervisningen de har krav på. Tilbakemeldinger og erfaringer vi har fått fra tillitsvalgte etter den foreløpige utprøvingen av det nye systemet Visma Inschool er ikke betryggende.

Undervisning er skolens kjerneoppgave. Det er en svakhet at verken Liedutredningen eller Opplæringslovutredningen benytter anledningen til å definere undervisningsbegrepet. Byråkrati, sammensatte elevgrupper og læringsressurser av ujevn kvalitet gjør det stadig mer tidkrevende å gi god undervisning. For å sikre nok tid til dette, må undervisningsbegrepet defineres tydelig, og elevene må få årstimetallet de har krav på.

- **Norsk Lektorlag mener opplæringsloven må definere undervisningsbegrepet slik at skoleeieren ikke kan definere aktiviteter utenfor faglærernes pedagogiske opplegg som undervisning.**

Norsk Lektorlag mener det er vesentlig for kvalitetsutviklingen i norsk skole at vi får en omforent definisjon av dette helt sentrale begrepet. Norsk Lektorlag har vedtatt følgende definisjon av undervisning som del av vårt utdanningspolitiske program:

Undervisning er opplæring av og arbeid sammen med elever som

- tar utgangspunkt i fagets læreplan
- er en del av underviserens pedagogiske opplegg
- medfører for- og/eller etterarbeid
- danner grunnlag for vurdering i faget.

Selv om ikke opplæringslovutvalget definerer undervisning, foreslår de at det skal lovfestes at bare lærere kan ha det faglige ansvaret for opplæringen²⁶. Dette innebærer å forberede og følge opp opplæringen, og som hovedregel å være til stede sammen med elevene i opplæringen, eller ha det faglige ansvar for å avgjøre hvilke aktiviteter elevene skal gjennomføre selv. Dette støtter vi selvsagt.

Minstetimetall og faglærers ansvar

Det må også være samsvar mellom elevenes rett til minstetimetall i fag og de timene det planlegges at faglærer skal ha ansvar for. Både Liedutvalget og opplæringslovutvalget anbefaler fortsatt krav om minstetimetall i fag. Når faglærer settes til å undervise i færre timer enn elevene har krav på, er det en effektiv sparegris for fylkeskommunene – samtidig som eleven og læreren ikke får den tiden som er avsatt i regelverket for å nå kompetansemålene. Faglærer presses til å undervise etter læreplanen på mindre tid enn det som er forutsatt. Timekutt er dessverre fortsatt en utbredt praksis i norsk videregående skole.

Vi anbefaler at Kunnskapsdepartementet ser helhetlig på hvordan minstetimetall fastsettes i fagene når man skal planlegge utformingen av hvert utdanningsprogram. Norsk Lektorlag advarer samtidig vi på det sterkeste mot opplæringslovutvalgets forslag om å lovfeste inntil 10 % timekutt i alle fag. Timekuttene ødelegger effektivt ambisjonene om dybdelæring, fordypning og bedre studieforbredte elever etter endt videregående.

---

²⁵ Norsk Lektorlag har programfestet at skolen må holdes ansvarlig for at elevene får årstimetallet de har krav på i det enkelte faget, gjennom undervisning utført av kvalifisert undervisningspersonale. Dette må kunne dokumenteres, og det må i planleggingen tas høyde for forventet timebortfall grunnet eksamen o.l. Skoleledelsen skal ikke ta timer fra skolefag til aktiviteter og prosjekter som faglæreren ikke kan innpasse i undervisningen i tråd med læreplanen.

²⁶ En ny bestemmelse (§15-4.)

Elevenes minstetimetall er skoleeiers fraværsgrense

Timekutt-praksisen er heller ikke forenlig med det rettmessige kravet som stilles til elevene om å møte opp og delta (se våre merknader til elevrollen, side 3). Når elever står i fare for å ikke få vurdering i fagene når de nærmer seg 10 % fravær i faget, er det inkonsekvent om myndighetene skal godkjenne at skoleeier, med loven i hånd, kan trekke fra 10 % av tiden i fagets minstetimetall avsatt til opplæring, og bruke det til «andre aktiviteter». Læreplanverket, med sine ambisjoner om læring, er fastsatt med tanke på at elevene får et lovbestemt minstetimetall med opplæring i de enkelte fagene. Skal skoleeier kunne trekke 10 % fra dette, må det samtidig avgjøres hvilke kompetansemål som utgjør 10 % som elevene da ikke skal ha som mål. En slik praksis vil ikke være i tråd med forskriften, gi større ulikhet i skolen. Samtidig vil den svekke fagfornyelsen.

Hvilken lektor- og lærerrolle legger endringene opp til?

Liedutvalget kunne og burde vært enda mer tydelige på hva slags undervisningspersonale skolen trenger for å kunne gi økt kvalitet i opplæringen i videregående opplæring. Autonomien og det profesjonelle handlingsrommet lektorer og lærere behøver for å kunne gi god undervisning, må være et utgangspunkt i utviklingen av en fremtidig videregående skole.

Liedutvalgets og opplæringslovutvalgets utredninger er dessverre begge svake på omtalen av lærerrollen og lektorrollen. Etter lærerstreiken om arbeidstid i 2014 ble det nedsatt et ekspertutvalg som så på lærer- og lektorrollen. De beskrev en lærerrolle som er overlastet med forventninger, og en sektor hvor nye ambisjoner og reformer stadig legges til. Ekspertgruppens viktigste råd til politikere, skoleeiere og skoleledere er å sette ned reformtempoet og enes om noen få, gode mål. Ekspertgruppens råd var videre å akseptere lærerens profesjonelle handlingsrom, dempe sentralstyringen og la fagmiljøene styre profesjonsutviklingen innenfra.

Vi ønsker en bred dialog med Kunnskapsdepartementet i tiden framover, hvor også lektorrollen i videregående opplæring ses i sammenheng med de foreslåtte endringene.

I Norsk Lektorlags utdanningspolitiske program heter det:

Faglæreren forvalter våre kunnskapstradisjoner, er kulturformidler og rollemodell, og har en avgjørende rolle i elevenes læringsprosesser. Lektoren skal ha tilstrekkelig profesjonelt handlingsrom. Det er hverken ønskelig eller mulig å styre didaktikken, de pedagogiske prosessene eller det relasjonelle arbeidet i undervisningen.

Hovedmålet for Norsk Lektorlag er at alle elever møter en skole der de kan tilegne seg kunnskap og utvikle ferdigheter for videre utdanning, yrkeskarriere og livsmestring. Nøkkelen til en god skole er kompetente lektorer og lærere som har gode arbeids-, lønns- og rammevilkår.

Vi ser fram til å bidra i det videre utviklingsarbeidet for fremtidens videregående opplæring.

Med vennlig hilsen

Rita Helgesen
leder i Norsk Lektorlag